

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Plzeň 2024

Markéta Halyová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Místní referendum

Předkládá: Markéta Halyová

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Markéta HALYOVÁ
Osobní číslo: R21B0042P
Studijní program: B0421A220009Právní
specializace
Téma práce: Místní referendum
Zadávající katedra: Katedra veřejné správy

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Demokracie
3. Historie přímé demokracie
4. Uzemní samospráva
5. Právní úprava referenda v České republice
6. Zahraniční úprava referend
7. Místní referendum
8. Závěr

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-280-1.
KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 3. vydání. V Praze: c. H. Beck, 2023. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-919-8. ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Jan ČOPIK. Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]. Praha: Grada, 2010. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-3061-5. BALÍK, Stanislav. Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada, 2009. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-2908-4. ŠPOK, Radomír. Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006. ISBN 80-86993-01-9. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ, ed. Evropská referenda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-051-9.

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.
Katedra veřejné správy

Datum zadání bakalářské práce: 31. března 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2024

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

děkan V Plzni dne 7. února 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Místní referendum“ vypracovala samostatně a uvedla jsem veškeré zdroje literární či webové, z nichž jsem čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne: ...29.3.2024.....

Markéta Halyová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Tomášovi Loudovi za veškeré cenné rady, které mi poskytl během zpracování mé bakalářské práce.

1 Obsah

2	Úvod.....	8
3	Demokracie	1
3.1	Druhy demokracie	2
3.2	Přímá demokracie.....	2
3.3	Formy přímé demokracie	2
3.3.1	Referendum	2
3.3.2	Plebiscit	4
3.3.3	Lidová iniciativa.....	4
3.3.4	Petice	5
3.3.5	Odvolání (recall).....	5
3.4	Zastupitelská demokracie	5
3.4.1	Volby.....	6
4	Historie přímé demokracie	8
5	Územní samospráva	12
6	Právní úprava referenda v České republice	14
6.1	Krajské referendum	14
6.2	Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii.....	15
7	Zahraníční úprava referend	17
7.1	Maďarsko	17
7.2	Polsko	18
7.3	Slovensko	18
7.4	Dánsko.....	19
8	Místní referendum	21
8.1	Hlasovací právo	22
8.1.1	Překážky ve výkonu hlasovacího práva v místním referendu.....	23
8.2	Rozhodování v místním referendu	23
8.3	Nepřípustnost konání místního referenda.....	25
8.4	Náležitosti návrhu na konání místního referenda a vyhlášení jeho konání 26	
8.5	Přípravný výbor	28
8.5.1	Podpisová listina.....	29
8.5.2	Přezkum náležitostí návrhu přípravného výboru.....	30
8.5.3	Vyhlášení místního referenda na návrh přípravného výboru.....	32
8.6	Vyhlášení místního referenda z rozhodnutí zastupitelstva obce nebo zastupitelstva statutárního města	33

8.7	Den konání místního referenda	34
8.8	Komise pro hlasování	35
8.8.1	Okrsková komise	35
8.8.2	Místní komise	36
8.8.3	Městská komise	37
8.9	Soudní přezkum	37
9	Příklady místního referenda v praxi	40
9.1	Protivanov – místní referendum o výstavbě větrných elektráren	40
9.2	Trubín – místní referendum o sloučení obcí	41
9.3	Kalek – neodsouhlasení návrhů zástaveb	42
10	Závěr	45
11	Resumé	47
12	Seznam použitých zdrojů	48
12.1	Seznam použité literatury	48
12.2	Právní předpisy a další legislativní zdroje	49
12.3	Internetové zdroje	50
12.4	Ostatní zdroje	52
12.5	Seznam použitých tabulek a grafů	53

2 Úvod

Místní referendum je v současné době nedílnou součástí nejen práva na samosprávu, ale také se jeví jako jeden ze základních prvků přímé demokracie. I přes skutečnost, že v České republice funguje systém zastupitelské demokracie je tento prvek na místní úrovni hojně uplatňován. Na rozdíl od referenda celostátního, které postrádá jakoukoliv obecnou právní úpravu, je tomuto typu referenda věnován široký prostor. Tento princip možnosti participace občanů na chodu samosprávy obce v samostatné působnosti považuji za velice důležitý a je to pro mě jeden ze základních elementů zachování základních demokratických hodnot.

Z tohoto důvodu věnuji první kapitulu mé bakalářské práce pojmu demokracie a veškerým pojmům s demokracií spojeným. Nejedná se pouze o základní rozdělení demokracie na přímou a nepřímou neboli zastupitelskou, ale také o vymezení základních a důležitých typů přímé demokracie, jako je nejen referendum, ale také například petice. Myslím si, že každý občan České republiky by měl vědět, že Listina základních práv a svobod každému přiznává možnost tyto instituty uplatňovat. Tato kapitola se věnuje také demokracii zastupitelské a volbám.

V další kapitole se věnuji historii přímé demokracie. Tato kapitola je dle mého názoru velice důležitá, neboť aby si člověk mohl veškeré informace uvést do kontextu a mohl jim správně porozumět, je nutné, aby znal skutečnosti, které jim předcházely. Nejprve jsem zde zmínila její obecný vývoj a základní faktory, který tento vývoj ovlivnily. Největší roli zde následně hrál přechod od nedemokratického režimu k demokratickému, který nastal 17. listopadu 1989. Z tohoto důvodu je zde část této kapitoly věnována řadě politickým změnám, které se zde v důsledku této změny odehrály. Poté je tato kapitola věnovaná samotnému prostředku přímé demokracie, který je náplní mé bakalářské práce, a to referendu. Je obecně známo, že referendum v období nedemokracie nebylo v Československu uplatňováno, a tak čelil tento institut po Samotové revoluci široké škále návrhů zákonných úprav, jak v souvislosti s rozdělením Československé federativní republiky i přestože se tento institut k rozdělení nakonec nevyužil, tak i v souvislosti vstupu České republiky do Evropské unie. Nicméně, řada politických stran se pokoušela i o obecnou úpravu zákona o celostátním referendu, doposud však neúspěšně.

Následující kapitola je věnována pojmu územní samospráva a jejímu zakotvení v Ústavě. Důležitou součástí této kapitoly je zejména definování jednotlivých samosprávných celků, jako jsou obec, městys, město a statutární město. Je nezbytné

tyto pojmy rozlišovat pro následující aplikaci znalostí ohledně místního referenda získaných z této bakalářské práce, neboť toto referendum se uskutečňuje právě ve výše vymezených samosprávných celcích.

Jak jsem již zmínila, obecný zákon o celostátním referendu v České republice přijat nebyl. I přesto jsem se rozhodla věnovat kapitole své práce právní úpravě referenda v České republice, konkrétně tedy právní úpravě referenda krajského a následně toho jediného celostátního referenda které se v České republice uskutečnilo, a to referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii.

Ačkoliv je kmenovým tématem mé bakalářské práce místní referendum, konkrétně tedy místní referendum v České republice, kapitola mé bakalářské práce se věnuje i úpravě zahraničních celostátních referend. V důsledku přistoupení řady států k Evropské unii, stejně tak jako tomu bylo v České republice na základě celostátního referenda, jsem zde vytyčila, jak tomu bylo i v jiných státech Evropské unie. Řada států pomocí referenda také hlasovala o vstupu do eurozóny, s jejichž výsledkem také setkáme v této kapitole

Dále následuje, jak napovídá již samotný název mé bakalářské práce, kapitola o místním referendu. Tato kapitola obsahuje právní úpravu místního referenda, vymezení, komu náleží i právo v tomto referendu hlasovat, překážky tohoto hlasovacího práva, rozhodování v místním referendu, kdy je nepřipustné jeho konání, kdo může podat návrh na jeho konání a kdo jej vyhláší. Dále také například jaké existují druhy hlasovacích komisí a soudní přezkum. Jedná se o klíčovou kapitolu mé bakalářské práce.

V závěru mé bakalářské práce jsem uvedla tři příklady v praxi, jak proběhla jednotlivá místní referenda v České republice. Nejprve jsem zvolila hlasování v referendu o sloučení obcí, neboť to je jeden z nejtypičtějších příkladů, kdy se místní referendum může konat a zároveň se jedná o referendum obligatorní. Dále jsem zde uvedla příklad o referendu, ve kterém se hlasovalo o rozšíření výstavby větrných elektráren. Zajímavostí zde bylo, že vyhlášení referenda předcházela anketa určená občanům, kteří si zde určili, zda o hlasování v tomto referendu mají zájem a popřípadě jestli by s výstavbou v případě kladného výsledku referenda neměli problém z environmentálních důvodů. Poslední příklad je věnován referendu v obci Kalek, neboť je to referendum, které se v nedávné době uskutečnilo v okolí mého bydliště.

Cílem mé práce je seznámit čtenáře nejen se samotným pojmem místního referenda a jeho zákonnou úpravou, ale také s pojmy tomuto institutu blízkými, jako jsou pojmy demokracie a územní samospráva. Dále bych jako svůj cíl stanovila nastínění historického vývoje tohoto institutu a také jeho využití na celostátní úrovni ohledně vstupu České republiky do Evropské unie. Praktické příklady mají čtenáři ukázat, jak proběhla vybraná místní referenda v souvislosti s jejich zákonnými podmínkami.

3 Demokracie

Jedná se o jednu z forem politických systémů. V současné době tento pojem zdůrazňuje mechanismus volebního systému a fungování zastupitelských institucí. Vyznačuje se existencí občanských svobod, přičemž tyto svobody zahrnují právo vyjadřovat své názory ať už ústně, či písemně, ale také existencí možnosti vytvářet politické strany. Vládnoucí strany jsou zde delegovány rozhodnutím většiny občanů, jsou odvolatelné a jsou kontrolovány občany. Formy této kontroly jsou ústavně garantovány.¹ Demokracii můžeme charakterizovat také jako vládu lidu. Pojem lid lze charakterizovat jako skupinu voličů, tedy občany daného státu, kteří dosáhli požadovaného věku a splnili určité podmínky. Tito občané poté určují, které politické strany řídí zemi v konkrétním období.

Obecně lze říct, že k demokratickému uspořádání se hlásí většina států světa. Některé státy demokratičnost pouze prosazují, nicméně ve skutečnosti se tyto státy řídí zcela odlišnými principy, než jsou ty demokratické. V minulosti byly znaky demokracie formulovány například Velkou francouzskou revolucí a to tak, že cílem demokracie je co největší účast na správě státu. Důležité však je, aby stát, který je demokratický byl i zároveň státem sekulárním, tedy státem, který není vázán žádnou náboženskou ideologií. Základním prvkem demokracie je svoboda lidu, a to i svoboda náboženského vyznání, která je zakotvena i v Listině základních práv a svobod. Lid má právo vyznávat různé nebo žádné bohy a pokud by stát nebyl sekulární mohla by nastat situace, že by náboženské příkazy byly nadřazené vůli lidu.²

Současně se demokracie vyvíjí společně se společností a řídí se řadou určitých principů. Jedním z nich je princip rovnosti. Tento princip nemá žádný vliv na to, zda se jedná o rovnost před zákonem, nebo rovnost při volební účasti či váhu hlasu jednotlivce. Jedná se o základní ústavní předpoklad, který je často spojen s principem svobody a znamená, že všichni jsou si rovni v právech a důstojnosti.³

¹ Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2023-10-27].

Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demokracie_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demokracie_(MSgS))

² PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 135

³ ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Přímá demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2016. ISBN 978-80-210-8351-6. str. 21

3.1 Druhy demokracie

Vzhledem k osobní možnosti lidu rozhodovat o výkonné moci v daném státě, lze demokracii rozdělit na dva instituty, a to na demokracii přímou a zastupitelskou. Tyto dva instituty od sebe rozlišuje zcela zásadní rozdíl a to ten, že v rozsahu přímé demokracie občané svůj názor uskutečňují přímo a osobně, tedy rozhodnutí vychází z jejich projevu vůle. Naopak v zastupitelské demokracii si občané utvářejí orgány, které rozhodují v jejich zastoupení. Tyto orgány poté mohou vytvářet orgány další, které mohou být těmto orgánům odpovědny. Občanská moc je zde tedy vložena do rukou jejich zvolených zástupců.⁴

3.2 Přímá demokracie

Metody přímé demokracie lze rozdělit na dva typy, a to rozhodovací a konzultativní. Hlavním rozdílem je zde právní vlastnost tohoto ústavního prostředku charakterizována tím, zda tento prostředek vyvolává bezprostředně účinky rozhodnutí, nebo je pouze vyjádřením názoru před rozhodnutím. Mezi rozhodovací formy přímé demokracie řadíme zejména referendum. Co se týče demokracie konzultativní zde platí, že lid posuzuje návrhy státního rozhodnutí před jejich vlastním vydáním.⁵

Obecně lze také říct, že přímá demokracie v českých poměrech znamená jednu z možností, jak se podílet na výkonu státní moci. Ústava daného státu, v našem případě tedy Ústava České republiky musí obsahovat normativní základ pro tuto přímou demokracii. Zde se jedná o článek 2. odst. 2 Ústavy, který nám říká, že Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.⁶

3.3 Formy přímé demokracie

3.3.1 Referendum

Jedná se o jeden z nástrojů přímé demokracie, kdy občané mají možnost prostřednictvím svých hlasů rozhodovat o otázkách, které jsou předmětem daného referenda. V současné době žádný návrh na zákon o celostátním referendu nebyl schválen. Konání referenda je podmíněno minimálním počtem podpisů občanů a výsledek je závazný pouze v případě, pokud je splněno určité procento účasti a hlasů pro. Referendum může být celostátní, krajské a také místní.

⁴ KLÍMA, Karel. Státověda. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-296-7. str. 85

⁵ KLÍMA, Karel. Státověda. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-296-7. str. 85, 86

⁶ Ústava ČR čl. 2

Tento pojem bývá často společností milně ztotožňován s pojmem voleb. Rozdílem zde je, že v referendu lid nevolí své zástupce, ale hlasují ve formě odpovědi „ano“ nebo „ne“ na konkrétní položenou otázku. Tato odpověď probíhá tajným hlasování, přičemž hlasující nemůže danou otázku jakýmkoliv způsobem měnit. Existuje zde i možnost zdržet se hlasování, a to takovým způsobem, že daná osoba učiní svůj hlasovací lístek neplatným, či se k hlasování vůbec nedostaví. Referenda můžeme klasifikovat podle jednotlivých kritérií, například podle jejich obsahu, a to na referenda zákonodárná, ústavodárná, mezinárodněprávní či správní. Dále je lze dělit podle okamžiku, kdy se konají, podle místa, kde se konají, nebo například zda jsou obligatorní nebo fakultativní.⁷

3.3.1.1 Referenda obligatorní a fakultativní

Co se týče referend obligatorních, tedy povinných, ta se používají, pokud je předmětem referenda otázka, která zasahuje do Ústavy, či se uzavírají určité mezinárodní smlouvy, nebo se vstupuje či vystupuje z určitého státního svazku. Česká republika se s takovýmto typem referenda setkala během rozhodování o vstupu do Evropské unie. Naproti tomu referenda fakultativní se uplatňují ve všech zemích, které mají zákon o referendu. Tento institut zde není povinný, existuje pouze volba jej použít, pokud si o to požádá předem definovaná instituce nebo skupina.⁸

3.3.1.2 Referenda ex ante a ex post

Referenda můžeme z hlediska času dělit na referenda konaná ex ante a referenda konaná ex post. Hlavním klíčem pro toto rozdělení je skutečnost, zda dané referendum předchází či navazuje na schvalovací proces v zákonodárném sboru. Pokud lid rozhoduje předem, jedná se o referendum ex ante. Z logiky věci vyplývá, že by se dané referendum mělo stát součástí schvalovacího procesu. Pokud referendum probíhá o již přijatém, platném a účinném zákoně nebo o skutečnosti která již existuje, pak toto referendum označujeme jako ex post.⁹

⁷ PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. *Ústavní právo a státní věda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7 str. 296–297

⁸ MIKEŠ, Vladimír a Jaroslav RYTÍŘ. Referendum a zastupitelská demokracie [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z:

<https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/e2f2ff9133db9a79727d59632697f1540572171c.pdf> str. 6

⁹ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1. str. 19

3.3.1.3 Referenda konzultativní a závazná

Z hlediska závaznosti můžeme referenda dělit na referenda konzultativní a referenda závazná. Pokud se orgány státní moci musí výsledkem referenda řídit, jedná se o referendum závazné. Výsledek závazného referenda má tedy bezprostředně právní účinky. Naproti tomu referendum konzultativní neukládá povinnost státním orgánům řídit se jeho výsledkem. Je však nezbytné podotknout, že tato referenda bývají iniciována tzv. shora a lze zde hovořit o určitém politickém vlivu. Pokud by toto referendum bylo iniciováno z vůle lidu, nemělo by to prakticky žádný význam. Výsledku, kterého by lid dosáhl lze dosáhnout také uspořádáním petice, tedy formálně méně náročnějším prvkem přímé demokracie.

10

3.3.1.4 Referenda aktivní a pasivní

V této kategorizaci rozlišujeme referenda podle toho, jakou má lid možnost referendum iniciovat. Velkou roli zde hraje to, kdo je oprávněným subjektem. O aktivním referendu bychom hovořili v případě, že by byl oprávněným subjektem iniciovat referendum lid. Naproti tomu pasivní referendum je takové referendum, kde lid toto oprávnění nemá a je naopak svěřeno jiným subjektům. Většina zemí označuje jako oprávněný subjekt, který má možnost referendum iniciovat ústavní činitele, parlament, či vládu, nejedná se tedy o aktivní typ referenda.¹¹

3.3.2 Plebiscit

Tento pojem lze také označit jako zvláštní referendum, přičemž obsahem je zde hlasování o otázkách, které mají územní či mezistátní charakter. Můžeme tedy říct, že by se mohlo jednat o otázky ve věcech suverenity státu navenek.

3.3.3 Lidová iniciativa

Prostřednictvím lidové iniciativy se může počet oprávněných hlasujících, který je stanovený zákonem, domáhat určité změny právního řádu. Může se například jednat o zrušení platného zákona či jeho změnu. Pokud se jedná o lidovou iniciativu, která je směřovaná vůči parlamentu má zcela stejné důsledky, jako ty, které by nastaly v případě, že by se jednalo o návrh jiného subjektu zákonodárné iniciativy. Tedy například pokud by se jednalo o návrh vlády, orgánů parlamentu nebo skupiny poslanců. Toto je však podmíněno počtem podpisů pod návrhem a

¹⁰ PECHANEC, Pavel. Přímá demokracie v České republice. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1. str. 17

¹¹ Tamtéž str. 22

předepsanou formou. Parlament se však tímto návrhem musí zabývat a musí být zahájen zákonodárny proces.¹²

3.3.4 Petice

Petice je dalším institutem přímé demokracie, při kterém však nelze přímo rozhodovat o veřejných záležitostech. Obsahem petice mohou být například různé dotazy, stížnosti či návrhy. Obecně lze říct, že prostřednictvím petice lze vyvinout určitý tlak na příslušné orgány před jejich rozhodnutím. Jedná se tak o prvek participativní demokracie.¹³

V komparaci petice s referendem lze říct, že petice je obecně méně formálně náročná než referendum. Formální náročnost petice klesá i s ohledem na judikaturu soudů, ale i přesto má státní orgán povinnost se peticí zabývat. Jejím adresátem jsou státní nebo samosprávné orgány.¹⁴

3.3.5 Odvolání (recall)

Jedná se o doplňkový institut přímé demokracie. Obsahem jsou zde zejména otázky personální. Je vyznačen některými znaky petice a v právních rádech není tento institut zcela běžný. Odvolání může od lidu směřovat jak k jednotlivci, tak i k celé instituci jako je například parlament. Český právní řád tento institut neobsahuje a platí zde ochrana nositelů státní moci.¹⁵

3.4 Zastupitelská demokracie

Zde se jedná o výkon státní moci zprostředkovaným způsobem. Hlavními aktéry jsou zde orgány, které rozhodují o zákonech a jiných normativních aktech. V našem případě se tedy jedná o parlamenty a územní zastupitelstva. Zástupci, kteří jsou zde voleny občany mají právo reprezentovat svojí vůli a ta následně zavazuje lid.

Lze tedy říct, že v praxi se tento výkon moci a přijímání rozhodnutí děje orgány, které jsou k tomu legitimovány na bázi volby lidem. Lid se zde na moci podílí pouze zprostředkovaně, přičemž je zde uplatňován princip většiny.

¹² PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 299, 300

¹³ PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 302

¹⁴ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1. str. 15

¹⁵ PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1. str. 25–26

Konkrétně se jedná například o volbu prezidenta. Zastupitelská demokracie disponuje řadou velmi podstatných znaků, které ji charakterizují. Jedná se tedy o znaky jako je suverenita lidu, svobodné volby, princip rovnosti, princip většiny a princip ochrany menšin a záruky základních práv jako jsou například právo sdružovací či právo svobody názorů.¹⁶

V České republice je systém zastupitelské demokracie uplatňován. O přímé demokracii hovořit nelze zejména z toho důvodu, že doposud nebyl přijat žádný ústavní zákon o celostátním referendu až na výjimku zákona č. 515/2002 Sb. o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii, tudíž tuto formu přímé demokracie vykonávat nelze. V České republice lze hovořit pouze o zákonné úpravě referend místních a krajských.

3.4.1 Volby

Volby nám představují tzv. základní mechanismus, který prosazuje obsazování orgánů zastupitelské demokracie. Tzn., že skupina osob prostřednictvím hlasování volí své zástupce. Tyto osoby však musí splňovat určité podmínky, jednou z těchto podmínek je věk. Volební právo v tomto důsledku rozlišujeme na aktivní volební právo a pasivní volební právo. Z hlediska aktivního volebního práva hovoříme o právu volit. V České republice tímto právem disponuje každý občan, který dovršil věku osmnácti let. Co se týče volebního práva pasivního, zde se jedná o právo být volen. Zde se věkové hranice liší a tyto podmínky jsou dále stanoveny v jednotlivých volebních zákonech. Aktivní i pasivní volební právo je garantováno na ústavní úrovni, a to v čl. 21 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod.¹⁷

Volební právo se v České republice musí řídit ústavními principy, které jsou přesně stanoveny. Jedná se o všeobecnost, rovnost, přímost a tajnost. Všeobecnost nám říká, že právo volit a být volen má každý občan, který splňuje zákonné podmínky bez ohledu na rasu, pohlaví a sociální původ. Rovnost značí, že každý 1 volič má pouze 1 hlas, přičemž všechny hlasy mají stejnou váhu. Z ústavního principu tajnost vyplývá, že nikdo není oprávněn zjišťovat, pro koho daný volič hlasoval. A co se týče přímosti je zde pravidlem, že volič hlasuje osobně a jeho

¹⁶ PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. Ústavní právo a státověda. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 273–274

¹⁷ Ministerstvo vnitra ČR [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx>

zastoupení jinou osobou není přípustné. Všechny tyto podmínky zaručují svobodný projev vůle.

Volby dále rozdělujeme na několik druhů, a to na volby prezidenta republiky, volby do Senátu, volby do Poslanecké sněmovny, komunální volby, volby do zastupitelstev krajů a dále volby do Evropského parlamentu. U těchto jednotlivých druhů se zákonná podmínka věku mění. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který dovršil věku 21 let. Stejně pravidlo, co se věku týče, platí i u voleb do Evropského parlamentu. Do senátu může být zvolen každý občan České republiky, který dovršil věku 40 let. Stejná zákonná podmínka věku platí i u volby prezidenta republiky. Co se týče komunálních voleb a voleb do krajského zastupitelstva, je zde taktéž stanovena pro zvolení věková hranice, a to 18 let.¹⁸

¹⁸ Tamtéž

4 Historie přímé demokracie

Obecný vývoj demokratického systému byl v České republice ovlivněn několika základními faktory, a to tradicemi převzatými z První republiky, inspirací ze zkušeností západoevropských demokracií, disidentskou minulostí některých politiků, rozpadem Česko – slovenské federace, či způsobem jakým fungoval a byl nahrazen komunistický systém.¹⁹ Historie vývoje demokracie je v Československu velmi bohatá, a to z důvodu bývalého komunistického režimu. V tomto režimu klasické prvky přímé demokracie jako je referendum, plebiscit či například odvolání nebyly uplatňovány.

Změna politického režimu na demokracii a následně i její realizace byla nejvíce požadovanou změnou v listopadu roku 1989. V první řadě byly přijaty zákony upravující politickou a občanskou pluralitu. Jednalo se například o zákon O politických stranách, či zákon O petičním právu. Již v prosinci roku 1989 se začaly měnit Ústavní předpisy z doby totalitního režimu, zejména tedy Ústava z roku 1960 a ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 a nejdůležitějším krokem se stalo odstranění vedoucí úlohy komunistické strany. Tzn., že Ústavním zákonem č. 135/1989 Sb. byl z ústavy odstraněn článek o vedoucí úloze KSČ a také ustanovení o marxismu – leninismu jako státní ideologii.²⁰

Co se konkrétně týče samotného prostředku přímé demokracie, tedy referenda, lze říct, že obecně referendum znali již v antickém Řecku a Římě. V novověku se pak stalo zemí, která byla jeho původem, Švýcarsko. Následné jeho rozšíření v Evropě bylo však komplikované. Naproti tomu se na začátku 20. století začalo referendum postupně prosazovat v USA a v některých jeho státech i na místní úrovni. Dalším mimoevropským státem, kde se referendum užívalo byla Austrálie.²¹ Na úplném počátku 20. století však nebyl tento institut v Československu uplatňován. Tehdejší ústavní listina připouštěla hlasování lidu, nicméně takový prováděcí zákon přijat nebyl. Proto nemohl být institut referenda v období První republiky realizován. Ve 20. letech bylo uplatňováno spíše právo petiční. V období nesvobody, jak je tradičně označováno období mezi 30.9.1938 –

¹⁹ Demokratický proces v České republice [online]. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://pehe.cz/1996/11/29/demokraticky-proces-v-ceske-republice/>

²⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. str. 473

²¹ PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. Ústavní právo a státověda. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 296–297

4.5.1945, dominovaly zejména dekrety Edvarda Beneše. V této době nemá lid možnost se projevit, a to zejména v důsledku války, okupace a právní nauky která dominovala v hitlerovském Německu. Po konci 2. světové války Československo uplatnilo princip diskontinuity k veškerému právu z doby nesvobody. Následně obsadila většinu křesel Komunistická strana Československa a v platnost vzešla tzv. Ústava 9. května.²² V důsledku doby diktatury proletariátu jsou prostředky přímé demokracie jako je referendum vyloučeny. V roce 1960 vzešla v platnost nová Ústava a ta nepřinesla žádné úpravy institutů přímé demokracie, avšak stanovila, že veškerá moc v Československé socialistické republice patří pracujícím lidu. I přesto však nebyl lid legitimační základnou pro orgány státní moci. Právo petiční zde ale opomenuto nebylo. Nicméně signatáři politických petic, kteří se dovolávali politických práv byli politickou mocí postihováni a perzekvováni. Jednalo se například o známou petici Charta 77 nebo petici 2000 slov.²³

Jak je již výše uvedeno, v komunistickém režimu nebyl tento institut přípustný, a tak se referendum na území našeho státu začalo uplatňovat až po pádu komunistického režimu. Možnost lidového hlasování bychom však našli již v pracovním návrhu Ústavy ČSSR z let 1988–1989. Zde bylo stanoveno, že nejdůležitější otázky celospolečenského významu mohou být předloženy k lidovému hlasování. Obdobně mělo toto platit i pro národní výbory a jejich obvody. Lidové hlasování bylo taktéž zmíněno i v ústavním návrhu Občanského fóra.²⁴

1. Listina základních práv a svobod uváděla, že: „*Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.*“²⁵ Důsledkem tohoto práva se stal ústavní zákon č. 327/1991 Sb. o referendu. V tehdejší době bylo hlavní náplní referenda řešení otázek, které se vztahovaly k formám uspořádání Československé federativní republiky. Pokud chtěl nějaký subjekt z federace vystoupit, bylo to možné pouze rozhodnutím referenda. Nicméně, k rozdělení Československé federativní republiky nakonec došlo s absolutní absencí uspořádání referenda, jednalo se o čistě politické rozhodnutí. Po

²² PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. Ústavní právo a státověda. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7. str. 188

²³ PECHANEC, Pavel. Přímá demokracie v České republice. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1. str. 32 . 34

²⁴ Tamtéž

²⁵ Listina základních práv a svobod čl. 21

zániku Československé federativní republiky nebylo již možné tento ústavní zákon použít, neboť zde byla ustanovena existence Československé federativní republiky a příslušnosti České republiky k této federaci. 16. prosince 1992 byla Českou národní radou přijata Ústava samostatné České republiky, a v účinnost vzešla 1. ledna 1993. Ta svým článkem 2. odstavcem 2. stanovuje, že: „*Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.*“²⁶ Přesto Česká republika postrádala jakoukoliv právní úpravu, která by umožňovala například uspořádání referenda o přistoupení České republiky do Evropské unie. Od roku 1993 byla podána řada návrhů, které představovaly řadu jednotlivých podob ústavního zákona o referendu. Bylo to však neúspěšné. Jednalo se například o návrh z roku 1995 skupiny poslanců v čele se Stanislavem Grossem, ale i tento návrh byl nakonec na 36. schůzi zamítnut. Z hlediska těchto návrhů lze za hlavního iniciátora, který se snažil vysoce posílit prvky této přímé demokracie, označit Českou stranu sociálně demokratickou, paradoxně následovanou Komunistickou stranou Čech a Moravy. Našli se však také odpůrci vůbec samotného referenda, a to politici Občanské demokratické strany a Občanské demokratické aliance.

Vzhledem k tehdejší situaci, co se týče nepřijetí žádného ústavního zákona, který by referendum upravoval, přistoupila v roce 1997 Česká republika k NATO i bez uspořádání referenda. Samotný ústavní zákon o referendu byl přijat až 14. listopadu 2002, jako zákon č. 515/2002 Sb.²⁷ Jednalo se však o Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii.

V České republice byl obecný ústavní zákon o celostátním referendu navržen vícekrát. Dosud však vždy neúspěšně. Například vláda Petra Nečase předložila v roce 2012 návrh ze kterého vyplývalo, že rozhodnutí přijaté v referendu mělo zavazovat pouze orgány, nikoli osoby, nemělo by tedy přímý účinek. Tento fakt byl uveden v článku č. 6 sněmovního tisku, který zněl takto: *Platná rozhodnutí přijatá v celostátním referendu jsou závazná pro všechny orgány, které je v rámci své působnosti provedou.*²⁸ Podle důvodové zprávy lze předpokládat, že nejčastější formou provedení rozhodnutí přijatého v referendu

²⁶ Ústava ČR čl. 2 odst. 2

²⁷ FIALA, Petr a PITROVÁ, Markéta (ed.). *Evropská referenda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-051-9. str. 157–160

²⁸ Vládní návrh ústavního zákona o celostátním referendu a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (ústavní zákon o celostátním referendu [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=86827> čl. 6

bude forma přijetí právního předpisu, zejména zákona.²⁹ Nicméně toto by senátora či poslance k přijetí zákona nutilo, což by bylo patrně v rozporu s Ústavou, podle které mají poslanci a senátoři volný mandát. *Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně v souladu se svým slibem a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy.*³⁰

V červenci roku 2015 byl podán vládou Bohuslava Sobotky Poslanecké sněmovně další z návrhů ústavního zákona o celostátním referendu. Tento návrh se opět potýkal s řadou nejasností ohledně právní síly a závaznosti referenda. Nejenže zavazoval jen státní orgány stejně jako u návrhu vlády Petra Nečase, ale podle důvodové zprávy byly v referendu přípustné i otázky sugestivní a kapciózní³¹, což se jevílo jako další problém.³²

Současně nejsou zákonodárci schopni nalézt takové znění ústavního zákona, které by bylo kompromisní k veškerým požadavkům, které jsou na toto znění kladeny. Většina podaných návrhů se potýkala se stejnými problémy, a to s nejasností právní síly a formy rozhodnutí přijatého v referendu. Při tvorbě tohoto zákona se lze odrazit od článku 2. odst. 2 Ústavy, která nám říká, že *ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo*. S výjimkou tzv. jednorázového Ústavního zákona o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii, zůstal zatím tento článek nenaplněn.³³

²⁹ Vládní návrh ústavního zákona o celostátním referendu a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (ústavní zákon o celostátním referendu [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=86827>

³⁰ Ústava ČR čl. 26

³¹ Vládní návrh ústavního zákona o celostátním referendu z roku 2015, důvodová zpráva [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=115270>

³² ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). Přímá demokracie. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2016. ISBN 978-80-210-8351-6 str. 107 - 108

³³ Epravo – celostátní referendum [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/celostatni-referendum-32310.html>

5 Územní samospráva

Územní správa se obligatorně musí skládat ze tří prvků, a to z územního základu, osobního základu a práva na samosprávu a právní subjektivitu. Osobní základ územní samosprávy je nezbytným prvkem pro konání místního referenda, ale značně souvisí i s jinými prvky přímé demokracie. Obecně lze však samosprávu charakterizovat jako ústavou a zákony stanovený okruh úkolů veřejné správy. Vykonávání těchto úkolů je vlastním jménem a na vlastní odpovědnost svěřeno samosprávné korporaci, tedy obci nebo kraji, a je odlišné od státu. Nositel samosprávy je však při jejím výkonu podřízen orgánům státu.³⁴

Podle článku 99. Ústavy České republiky, se Česká republika člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.³⁵ Přičemž tedy obec tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce a obec má jedno nebo více souvislých katastrálních území. Změny těchto území mohou nastat například během sloučení obcí, připojení obce k jiné obci, oddělení části obce nebo změny hranic obcí vyvolané změnami jiných územních jednotek. Ke vzniku nových obcí došlo také 1.1.2016 nabytím účinnosti zákona č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně krajů a o změně souvisejících zákonů.³⁶

Co se týče osobního základu obce, je zde myšleno obyvatelstvo obce, které tvoří fyzické osoby, které jsou státními občany České republiky a jsou v dané obci přihlášeny k trvalému pobytu³⁷. Občanem je kraje je potom fyzická osoba, která je státním občanem České republiky a je přihlášená k trvalému pobytu v některé z obcí v daném kraji, nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje.³⁸ Občané těchto územních samosprávných celků jsou pak osobami, které se podílejí na tvorbě vůle těchto obcí nebo krajů, a to zejména volbami do zastupitelstev a případně i hlasováním v místním či krajském referendu.

V České republice lze dále podle jejich označení rozlišovat několik typů obcí, a to obce, městyse, města a statutární města. Z hlediska pravomocí je v podstatě nemožné nalézt jakýkoliv rozdíl v pravomocích obce a města. Pojem

³⁴ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 3. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-919-8. str. 93

³⁵ Ústava České republiky čl. 99

³⁶ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 3. vydání. Beckovy právnické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-919-8. str. 97,98

³⁷ Zákon o obcích § 16 odst. 1

³⁸ Zákon o krajích § 12 odst. 1

obec bývá často označován jako terminologický problém, protože jako obec lze označit jak hlavní město Prahu, tak i nejmenší municipality. Faktem je, že velká řada měst disponuje oproti jiným obcím většími pravomocemi, to se však rozlišuje prostřednictvím označení jako je obec s rozšířenou působností, nebo obec s pověřeným obecním úřadem. Co se týče již výše uvedené kategorie městys, tento typ obce nenesé žádné zákonné kritérium.³⁹ Je zde brán pouze ohled na jistý historický nárok, kdy podle je podle zákona o obcích obec městysem v případě, že tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po předchozím vyjádření vlády. Dále je také městysem obec, která byla oprávněna užívat označení městys ještě před dnem 17. května 1954 a požádá o to předsedu Poslanecké sněmovny. Ten následně na tuto žádost obce reaguje stanovením a určením dnem, od kterého se obec městysem stane.⁴⁰

³⁹ BALÍK, Stanislav. Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky. Politologie (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2908-4. str. 20

⁴⁰ Zákon o obcích § 3 odst. 2,3,4

6 Právní úprava referenda v České republice

6.1 Krajské referendum

Krajské referendum podléhá právní úpravě zákonem č. 118/2010 Sb. O krajském referendu a o změně některých zákonů. V tomto typu referenda oprávněné osoby rozhodují prostřednictvím svého hlasu o otázkách, které jsou konkrétně položeny a které patří do samostatné působnosti kraje. Toto referendum je možné konat pouze na celém území kraje. Co se však týče referenda konaného na území hlavního města Prahy, toto referendum je upraveno zákonem č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, neboť Praha je vedle kraje zároveň také obcí. V tomto referendu má právo hlasovat každá osoba, která je volitelná do zastupitelstva kraje, přičemž touto oprávněnou osobou je občan České republiky, který dovršil věku 18 let.⁴¹

Krajské referendum však nelze konat o otázkách, které jsou taxativně vymezeny v zákoně č. 118/2010 Sb. O krajském referendu a o změně některých zákonů. Jedná se o otázky, které se týkají:

- ukládání pokut a o rozpočtu kraje,
- zřízení nebo zrušení orgánů kraje a o jejich vnitřním uspořádání,
- volbě a odvolání hejtmána, jeho náměstků a členů rady kraje, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů kraje,
- jestliže by otázka položená v krajském referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v krajském referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- případů, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení,
- schválení, změny nebo zrušení obecně závazné vyhlášky kraje, nebo
- situace, jestliže od platného rozhodnutí v krajském referendu do podání návrhu na konání krajského referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.⁴²

Krajské referendum se koná ve dvou případech, a to, pokud se na tom usnese zastupitelstvo kraje, nebo přípravný výbor podá návrh na konání krajského referenda a zastupitelstvo kraje následně rozhodne o jeho vyhlášení. Zároveň však musí být tento návrh podpořen podpisem alespoň 6 % oprávněných osob, které mají trvalý pobyt v kraji, ve kterém se má dané referendum konat.

⁴¹ Ministerstvo vnitra, občanské aktivity [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: MINISTERSTVO VNITRA ,OBČANSKÉ AKTIVITY

⁴² Zákon o krajském referendu a o změně některých zákonů §7

Zastupitelstvo kraje je oprávněno o dané otázce, která byla navržena pro hlasování v krajském referendu rozhodovat i bez vyhlášení referenda. O tomto rozhodnutí musí neprodleně vyrozumět zmocněnce. Pokud však tento zmocněnec ve lhůtě sedmi dnů od doručení tohoto vyrozumění prohlásí, že na vyhlášení krajského referenda trvá, musí krajské zastupitelstvo dané referendum vyhlásit na svém nejbližším zasedání. Pokud nastane situace, že by se krajské referendum mělo konat souběžně s krajskými volbami, okrskové volební komise zřízené zákonem o volbách plní současně i úkoly okrskových komisí pro referendum. Volební místnosti i místnost pro hlasování v referendu jsou stejné, rovněž i hlasovací a volební schránka. Otázka, která je předmětem krajského referenda musí být položena tak, aby bylo možné na ni odpovědět buď „ano“ nebo „ne“. Toto referendum se koná do 90 dnů po jeho vyhlášení, pokud přípravný výbor nestanoví dobu pozdější, či není stanoveno jinak podle uvedeného zákona.⁴³

6.2 Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii

Ústavní zákon č. 515/2002 Sb. o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii stanovil, že o přistoupení České republiky k Evropské unii lze rozhodnout jen referendem. Otázka pro takové referendum zněla: „*Souhlasíte s tím, aby se Česká republika stala podle smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii členským státem Evropské unie?*“ Přičemž oprávněnou osobou hlasovat v tomto referendu byl každý občan České republiky starší 18 let.⁴⁴ Podmínkou pro právo hlasovat v referendu byl také trvalý pobyt na území České republiky. Pokud by občan České republiky učinil svobodné rozhodnutí místo svého trvalého pobytu změnit, musel by také přijmout následky z tohoto rozhodnutí pro něj vyplývající, tudíž nemožnost v referendu hlasovat.⁴⁵ Oficiální pozvání ke vstupu do Evropské unie obdržela Česká republika 13.12.1997, kdy jej Václav Havel přebral v Lucembursku. O tomto pozvání rozhodla Evropská rada. Poté začala probíhat přístupová jednání a tento předvstupní proces byl dokončen mezi 12. a 13. prosincem roku 2002 na zasedání Evropy v Kodani. Jako datum pro přijetí České republiky do Evropské unie byl stanoven 1. květen 2004. Smlouvu o

⁴³ Ministerstvo vnitra, občanské aktivity [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: MINISTERSTVO VNITRA ,OBČANSKÉ AKTIVITY

⁴⁴ Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

⁴⁵ PODHRÁZKÝ, Milan. Přehled judikatury ve věcech voleb, referend a politických stran. Přehledy judikatury (ASPI). Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-291-4. str. 250

přistoupení České republiky do Evropské unie podepsal tehdejší prezident Václav Klaus společně s Vladimírem Špidlou, tehdejším předsedou vlády.

V referendu o vstupu České republiky do Evropské unie podpořilo toto členství 77,33 % oprávněných voličů. Výsledek tohoto referenda vyhlásil prezident, a to obdobným způsobem jakým se vyhláší zákon.⁴⁶ Toto referendum bylo jediné celostátní referendum, které se na území České republiky odehrálo. Nicméně je důležité uvést, že výše uvedený ústavní zákon byl přijat pouze „ad hoc“ právě pouze s tímto účelem. Obecně nebyl v České republice přijat žádný zákon, který byl problematiku celostátního referenda upravoval.

Je však nutno podotknout, že ústavní zákon, č. 515/2002 není právním předpisem „sui generis“, tedy právním předpisem, který by byl pouze pro jedno použití. Bylo by možné jej užít i pro případ, že by došlo k opakování referenda podle tohoto ústavního zákona. Tato situace by nastala například pokud by podle čl. 3 ústavního zákona o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii nebylo takové přistoupení v referendu schváleno podle čl. 2 tohoto ústavního zákona.⁴⁷ Čl. 2 nám říká, že referendum vyhlásí prezident republiky do 30 dnů od podpisu smlouvy přistoupení České republiky k Evropské unii. Pokud by tak však referendum schváleno nebylo, může návrh na vyhlášení referenda podat vláda či společně nejméně dvě pětiny poslanců nebo společně nejméně dvě pětiny senátorů. Referendum však může být vyhlášeno nejprve dva roky poté, kdy nebylo schváleno přechodí přistoupení České republiky k Evropské unii. Návrh na vyhlášení tohoto referenda se následně podává prezidentu republiky.⁴⁸

⁴⁶ Evropská komise [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z:

https://czechia.representation.ec.europa.eu/o-nas/ceska-republika-v-eu_cs

⁴⁷ PODHRÁZKÝ, Milan. Přehled judikatury ve věcech voleb, referend a politických stran. Přehledy judikatury (ASPI). Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-291-4. str. 248

⁴⁸ Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů čl. 2, čl. 3

7 Zahraniční úprava referend

Skutečnost, že referendum je jeden z velmi důležitých nástrojů přímé demokracie, je dobře viditelná při pozorování důležitosti referend například pro přijetí politického rozhodnutí. Jako obligatorní forma přijetí některých aktů je referendum uplatňováno zejména ve Švýcarsku, kde platí specifický politický systém. Naproti tomu v ostatních demokratických státech nehrají referenda při rozhodování tak velikou roli. Institut referenda se začal uplatňovat zejména v souvislosti s procesem rozšiřování Evropské unie a také v souvislosti s novelizací smluv, které zakládají evropskou integraci. Významným typem evropského referenda je například referendum o přijetí společné měny, které se týkalo přijetí měny euro v Dánsku a Švédsku. V Dánsku se dané referendum konalo 28.9.2000 a ve Švédsku 14.9.2003, tedy obě referenda se konala ještě před vstupem České republiky do Evropské unie. Nicméně, obě země tuto měnu v referendu odmítly.⁴⁹

7.1 Maďarsko

V Maďarsku je referendum oprávněno vyhlásit Národní shromáždění Maďarské republiky. K tomu je však nutná podpora 2/3 poslanců. Podnět ke konání tohoto referenda může učinit prezident republiky, vláda, nebo také třetina poslanců parlamentu nebo sto tisíc voličů. Referendum se zde koná během jednodenního hlasování. Musí se konat a stává se závazným, pokud k němu dá podnět nejméně 200 tisíc voličů. První referendum se zde konalo v roce 1989 a následně byl v průběhu devadesátých let tento institut využíván zcela mimořádně. Pokud parlament rozhodne o vyhlášení referenda musí být jasně stanoveno, zda se bude jednat o referendum zajišťovací nebo rozhodovací. Toto usnesení musí také obsahovat otázku, která má být v referendu zodpovězena. Prvním porevolučním referendem bylo v Maďarsku referendum o první volbě prezidenta v roce 1989. Předmět referenda tvořila otázka, zda má být prezident volen přímo a v období před prvními parlamentními volbami, či nepřímo prostřednictvím nově demokraticky zvoleného zastupitelského sboru. Výsledek tohoto referenda byl velmi těsný, protože pro volbu prezidenta až po ustanovení prvního demokraticky zvoleného parlamentu hlasovalo pouze o 6 101 hlasů více než pro opačnou stranu. Dalšími významnými maďarskými referendy bylo například Referendum o vstupu

⁴⁹ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská referenda*. ISBN 80-7325-051-9. str.5,6

Maďarské republiky do NATO, nebo referendum týkající se vstupu Maďarské republiky do Evropské unie.⁵⁰

7.2 Polsko

Zde je referendum zakotveno v polské ústavě z roku 1997. K jeho vyhlášení je oprávněn sejm, přičemž se jedná o dolní komoru Parlamentu Polské republiky. K jeho usnesení je nutná absolutní většina poslanců při účasti alespoň poloviny všech členů sejmu, či prezident Polské republiky se souhlasem Senátu. Výsledek referenda je závazný, pokud se účastní minimálně polovina všech oprávněných voličů. Aby bylo platné, je nezbytné jeho schválení Nejvyšším soudem Polska. V Polsku bylo celostátní referendum poprvé použito v roce 1946, tedy po druhé světové válce. Týkalo se nové západní hranice, otázek hospodářských a politického zřízení. Jeho hlavní funkcí byla politická mobilizace obyvatelstva. Později se však prokázalo, že výsledek tohoto referenda byl zfalšován. V důsledku této situace se v Polsku institut referenda dlouhou dobu nevyužíval. Návrat k tomuto institutu by zaznamenan až roce 1987, kdy byla v Polsku novelizována ústava a celostátní referendum zde bylo zakotveno. Mezi významná polská referenda řadíme Referendum o principech provedení privatizace z roku 1996, dále Ústavní referendum z roku 1997, které se týkalo přijetí textu Ústavy nebo referendum týkající se vstupu Polska do Evropské unie, přičemž Polsko společně s Maďarskem patřili mezi první země střední a východní Evropy, které si o vstup do Evropské unie požádali.⁵¹

7.3 Slovensko

Ústava slovenské republiky rozlišuje dva typy referenda, a to referendum obligatorní a referendum fakultativní. Obligatorní referendum upravuje otázky ve věci vstupu anebo výstupu ze státního svazku s jinými státy. Fakultativní referendum se naproti tomu týká jiných důležitých otázek veřejného zájmu. Referenda se může účastnit každý občan Slovenska, který má právo volit do Národní rady Slovenské republiky. Referendum zde vyhlašuje prezident, a to, pokud ho o to požádá alespoň 350 000 občanů, nebo pokud se na tom usnese Národní rada. Návrh na přijetí uznání návrhu na referendum můžou podávat poslanci, nebo vláda této republiky. Úpravu referenda zde doplňuje také zákon o referendu. Tento zákon Národní rady řeší určité tzv. technické otázky spojené s konáním referenda. Podle tohoto zákona musí být otázka nebo otázky referenda

⁵⁰ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská referenda*. ISBN 80-7325-051-9 str. 145–147

⁵¹ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská referenda*. ISBN 80-7325-051-9 str. 131–136

formulovány tak, aby bylo možné na ně opovědět ano nebo ne. Referendum se zde koná v jeden den na celém území republiky, avšak prezident může stanovit, že se bude konat ve dvou dnech. Stejně, jako tomu bylo v Polsku a Maďarsku, je tomu i na Slovensku a významným referendem zde bylo referendum o členství Slovenska v Evropské unii. Tohoto referenda se zúčastnilo 2 176 990 občanů Slovenska. Za vstup této republiky do Evropské unie hlasovalo 92,46 % zúčastněných. Proti vstupu do Evropské unie bylo 6,2 % občanů a 1,34 % občanů odevzdalo neplatný hlasovací lístek. Dalším referendem zde bylo referendum o předčasných volbách konané v roce 2000. Výsledek tohoto referenda byl však neplatný, kvůli nízké účasti občanů na hlasování.⁵²

7.4 Dánsko

V souladu s Dánskou ústavou je možné v Dánsku vypsát pět forem referenda, a to: referendum o ústavních dotacích, referendum k odmítnutí přijatého zákona, o přijetí zákona delegujícího pravomoci národních orgánů na mezinárodní instituce, o změně volebního věku a dále konzultativní referendum. Všechna tato referenda jsou pro parlament závazná, s výjimkou referenda konzultativního. Co se týče referenda o ústavních dotacích, zde je nutná alespoň 40% účast a pro jeho platnost stačí prostá většina odevzdaných hlasů. Ostatní referenda vyžadují minimálně 30% účast. V Dánsku referendum vyhlašuje předseda vlády.

Co se týče referenda o ústavních dotacích, tento institut byl v Dánsku využit pouze jednou, a to po druhé světové válce při přijetí současné ústavy. Například u referenda o změně volebního věku lze říct, že se jedná o nejčastěji užívanou formu referenda. Pokud vezmeme v potaz dánská referenda o evropské integraci, zde je významným konaným referendem Referendum o vstupu do Evropských společenství z roku 1972. V roce 1993 bylo na květen naplánované jedno z dalších závazných referend, a to Referendum o přistoupení ke Smlouvě o Evropské unii.⁵³

Dále se například v roce 2022 v Dánsku uskutečnilo referendum, ve kterém si občané Dánska odsouhlasili připojení země ke společné bezpečnostní a obranné politice Evropské unie. Jedná se o nedílnou součást společné zahraniční a bezpečnostní politiky Unie a prostřednictvím této politiky mohou členské státy EU společně řešit konflikty a krize. Hlavním cílem je zde posílení mezinárodního míru

⁵² FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská referenda*. ISBN 80-7325-051-9 str. 177–183

⁵³ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská referenda*. ISBN 80-7325-051-9 str. 58–69

a bezpečnosti.⁵⁴ Referenda se zúčastnilo 97 % oprávněných osob, přičemž odpovědí „ano“ hlasovalo téměř 67 % voličů. Hlavním cílem tohoto aktu měla být ukázka toho, že jsou evropské státy schopné se v případě ohrožení stability v Evropě sjednotit. Konkrétně se mělo jednat o reakci na ruskou invazi na Ukrajinu.⁵⁵

⁵⁴ Evropský parlament [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/159/spolecna-bezpecnostni-a-obranna-politika>

⁵⁵ Tvoříme Evropu [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z:

<https://tvorimevropu.cz/2022/06/02/dansko-v-referendu-schvalilo-posileni-bezpecnostni-spoluprace-s-eu/>

8 Místní referendum

Místní referendum upravuje zákon č. 22/2004 Sb., tedy zákon o místním referendu a o změně některých zákonů. Tento zákon nahrazuje jeho přechozí úpravu, tedy zákon České národní rady č. 298/1992 Sb., jehož původní název byl zákon O volbách do zastupitelstev obcí a o místním referendu. Jeho název se změnil až novelou v roce 1994, kdy vznikl samostatný zákon O volbách do zastupitelstev obcí. Současně se jedná o zákonnou úpravu pro provádění referenda na místní úrovni a která nám stanovuje, v jakém územním obvodu se může referendum konat.

56

V takovém typu referenda se rozhoduje o věcech, které patří do samostatné působnosti obce, nebo statutárního města. Je tedy vyloučeno, aby se toto referendum konalo o věcech týkajících se státní moci. Článek 2. odstavec 2 Ústavy nám říká, že *Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.*⁵⁷ S ohledem na tuto skutečnost jej nelze konat ve věcech přenesené působnosti. Rozsah této samostatné působnosti obce je obecně vymezen v obecním zřízení, a to v §35 odst. 1 a 2. Jedná se tak o vytváření podmínek rozvoje sociální péče, uspokojování potřeb svých občanů, jako jsou například potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy, potřeby informací, výchovy, vzdělávání, kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.⁵⁸ Podle tohoto zákona lze však tyto záležitosti uvést i negativně a to tak, že se nejedná o záležitosti, které jsou svěřeny krajům, nejedná se také o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřená správním úřadům jako výkon státní správy.⁵⁹ Obecně však můžeme říct, že místní referendum je projevem aktivního občanského statusu, tedy participace, konkrétně se tedy jedná o prvek decizní. Zároveň lze místní referendum charakterizovat také jako typ hromadného rozhodování ve veřejné správě.

Místní referendum je platné, pokud v něm hlasovalo nejméně 35 % oprávněných voličů. Rozhodnutí, kterého bylo referendem dosaženo, je závazné, pokud pro něj hlasovala nadpoloviční většina oprávněných osob, které se daného

⁵⁶ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1. str 2–3

⁵⁷ Ústava České republiky čl. 2 odst. 2

⁵⁸ Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení) § 35 odst. 2

⁵⁹ Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení) § 35 odst. 1

referenda zúčastnily a alespoň 25 % oprávněných osob, které byly zapsané v seznamech oprávněných osob.⁶⁰

8.1 Hlasovací právo

Místní referendum se stejně jako volby koná na základě všeobecného, rovného tajného a přímého hlasovacího práva. Jedná se tedy o zcela totožné podmínky, jako ty, které jsou ustanoveny v čl.102 odst. 1 Ústavy pro volbu členů do obecních či krajských zastupitelstev. Pro úpravu hlasovacích lístků slouží zvláštní oddělené prostory, přičemž by tímto měla být zajištěna tajnost hlasování. Po tom, co daná osoba obdrží úřední obálku a hlasovací lístek, vstoupí do daného prostoru, jinak ji není hlasování umožněno. S touto oprávněnou osobou nesmí být v hlasovacím prostoru přítomna žádná jiná osoba. Nicméně zákon o místním referendu pamatuje i na výjimku, kdy se jedná o oprávněnou osobu, která nemůže hlasovat sama z důvodu tělesné vady, či neschopnosti číst nebo psát. S takovou osobou může být v hlasovacím prostoru přítomna i jiná osoba.⁶¹

Oprávnění hlasovat v místním referendu přísluší každé osobě, která má trvalý pobyt na území dané obce, městské části či městském obvodu nebo jiné části obce, na které se koná místní referendum. Toto oprávnění přísluší také každému občanu jiného členského státu Evropské unie, který je v dané obci přihlášen k trvalému pobytu a kterému toto právo přiznává mezinárodní úmluva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv. Právo hlasovat v místním referendu má každá fyzická osoba, která má právo volit do zastupitelstva obce, tedy státní občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.⁶²

Všechny hlasy zúčastněných osob mají rovnou váhu. Během posuzování platnosti daného referenda se vychází z celkového počtu oprávněných osob, které jsou zapsány v seznamech oprávněných osob a dále z účasti oprávněných osob na daném území ve kterém se referendum koná. Dané osoby rozhodují o otázkách přímo, tudíž si nevolí své zástupce, kteří by o dané otázce rozhodovali.

Hlasování v místním referendu probíhá během jednoho dne. Pokud nastane situace, že se místní referendum koná současně s volbami do zastupitelstev

⁶⁰ Zákon o místním referendu § 48 odst. 1,2

⁶¹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1. str. 13

⁶² KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1. str. 7

územních samosprávných celků či volbami do Parlamentu České republiky nebo do Evropského parlamentu, koná se ve stejnou dobu, která je stanovena pro konání voleb. Tuto dobu stanoví zvláštní zákony. Zákon neurčuje, v jaký den v týdnu by se mělo hlasování konat ani v jakou hodinu by mělo začít a v jakou skončit. Obecně však platí, že hlasovacím dnem by neměl být den, který je státním svátkem. Pokud je na daném území vyhlášen krizový stav, místní referendum se nekoná a příslušné zastupitelstvo by mělo stanovit den konání místního referenda až po skončení krizového stavu, mělo by se jednat o lhůtu do 90 dnů po ukončení tohoto stavu.⁶³

8.1.1 Překážky ve výkonu hlasovacího práva v místním referendu

Mezi překážky ve výkonu práva hlasovat v místním referendu řadíme omezení osobní svobody stanovené na základě zákona z důvodu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, omezení svéprávnosti k výkonu tohoto práva, omezení osobní svobody stanovené na základě zákona z důvodu ochrany zdraví lidu nebo výkon vojenské činné služby, pokud dané osobě neumožňuje účast v místním referendu plnění povinnosti vyplývající z této služby. Co se týče překážky omezení osobní svobody na základě zákona z důvodu ochrany zdraví lidu, rozumíme tím omezení osobní svobody z důvodu nařízení izolace nebo karantény nebo léčení například krajskou hygienickou stanicí. Překážky vzniklé z důvodu omezení osobní svobody z důvodu vazby nebo trestu odnětí svobody vznikají rozhodnutím soudu o vzetí do vazby či nastoupením do výkonu trestu odnětí svobody a trvají do propuštění z vazby či do propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Pokud je však výkon trestu odnětí svobody přerušen například rozhodnutím ředitele věznice z důvodu odměny, zde překážka hlasování v místním referendu neplatí.⁶⁴

8.2 Rozhodování v místním referendu

Obecně platí, že v místním referendu se rozhoduje o věcech, které patří do samostatné působnosti obce či statutárního města. Je tedy vyloučeno, aby se místní referendum konalo o věcech, které by se týkaly výkonu státní moci. Místní referendum tak nelze konat ani ve věcech, který by se týkaly výkonu státní správy přenesené na orgány územních samosprávných celků. Okruh záležitostí, které spadají do samostatné působnosti obce, můžeme vymezit jako veškeré veřejné záležitosti místního charakteru, které nejsou záležitostmi regionálního či

⁶³ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1. str. 18 - 21

⁶⁴ Tamtéž str. 14, 15, 16

celostátního významu. Je zde uplatňován princip subsidiarity, kdy se jedná o respektování pravomocí organizačně nižších úrovní. Výklad tohoto principu však můžeme opřít také o Chartu místní samosprávy, konkrétně o její článek 3. odst.1, který nám říká že: *Místní samospráva je výrazem práva schopnosti místních orgánů, v mezích daných zákonem, v rámci své odpovědnosti a v zájmu místního obyvatelstva regulovat a řídit podstatnou část veřejných záležitostí*⁶⁵.

Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a jejich občanů, jedná se tedy o záležitosti místního a lokálního charakteru. Její přesnější vymezení je stanoveno v obecním zřízení v § 35, odst. 2 který nám říká že: *Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.*⁶⁶ Obecní zřízení se však nevztahuje na hlavní město Prahu. Její postavení upravuje zákon o hlavním městě Praze, přičemž toto zvláštní postavení spočívá v tom, že se jedná o obec i kraj zároveň a současně také i o hlavní město. Jedná se však o veřejnoprávní korporaci, která má taktéž ústavně zakotvené právo na samosprávu. Nicméně vedle rozhodování o věcech v samostatné působnosti lze rozhodovat referendem i o území, které dané obci či statutárním městu nenáleží. V tomto případě by se jednalo o referendum řešící otázku sloučení obcí či oddělení části obce od stávající obce. Jednalo by se o obligatorní typ referenda. V případě, že je do 30 dnů od zveřejnění rozhodnutí zastupitelstva obce o této dohodě podán návrh na konání referenda, má v takovém případě povahu povinné ratifikace. Obdobný případ by nastal, pokud by zastupitelstvo statutárního města rozhodovalo o zřízení či zrušení městské části.

Druhým typem referenda je referendum fakultativní. Jedná se o takzvaný protipól referenda obligatorního a bývá také označováno jako referendum konzultativní. I rozhodnutí v tomto referendu je závazné pro orgány obce, i přesto že nemá pravomoc o nich jednostranně mocensky rozhodnout.⁶⁷

⁶⁵ Evropská charta místní samosprávy [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/european-charter-of-local-self-government-cze-a6/1680a57dde>

⁶⁶ Zákon o obcích § 35 odst. 2

⁶⁷ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1. str.29

8.3 Nepřípustnost konání místního referenda

Místní referendum nelze konat:

- o místních poplatcích a o rozpočtu obce nebo statutárního města,
- o zřízení nebo zrušení orgánů obce nebo statutárního města a o jejich vnitřním uspořádání,
- o volbě a odvolání starosty nebo primátora územně nečleněného statutárního města, primátora statutárního města a primátora hlavního města Prahy, místostarosty nebo náměstka primátora, členů rady obce, města, městského obvodu nebo městské části, členů rady statutárního města a hlavního města Prahy a dalších členů zastupitelstva obce, zastupitelstva statutárního města, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů obce a statutárního města,
- jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení
- uzavření veřejnoprávních smluv k výkonu přenesené působnosti
- schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce
- a jestliže od platného rozhodnutí v místním referendu do podání návrhu na konání místního referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.⁶⁸

Jedním z případů nepřípustnosti konání referenda je tedy místní referendum o místních poplatcích. Příjmy z místních poplatků jsou jedny z rozpočtových příjmů obce podle zákona č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Tyto poplatky a jejich výše jsou stanoveny obecně závaznou vyhláškou obce a patří do samostatné působnosti obce. Jsou zde dále uvedeny i další okolnosti s poplatkem související, například pokud se jedná o místní poplatek za užívání veřejného prostranství, jsou zde určena místa, která poplatku podléhají. Předmětem místního referenda nemůže být schválení takovéto obecně závazné vyhlášky, ani zavazování zastupitelstva dané obce jaké poplatky by mělo v dané obci například zrušit.⁶⁹

⁶⁸ Zákon o místním referendu §7

⁶⁹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 43

Dalším případem, kdy není možné konat místní referendum, jsou záležitosti týkající se vnitřní organizace obcí, statutárních měst, hlavního města Prahy či městských obvodů a městských částí. Konkrétně tedy zřizování nebo rušení jejich orgánů a o jejich vnitřním uspořádání. Nelze tedy rozhodovat například o stanovení počtu zastupitelstva, určování funkcí, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni, zřizování a rušení výborů zastupitelstva, zřizování a rušení obecní police apod. Stejně pravidlo platí i pro případ, pokud by se jednalo o otázku voleb či jmenování a odvolávání orgánů územního samosprávného celku.⁷⁰

Pokud by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy, nebo pokud by v rozporu s právními předpisy bylo samotné rozhodnutí v takovém referendu, jedná se o další případ nepřipustnosti konání místního referenda. Jednalo by se o případy, kdy by takové referendum vedlo k porušování demokratických hodnot a k porušování základních lidských práv a svobod.⁷¹

Dalším případem, který je důležitý zmínit, je nepřipustnost konání místního referenda ve věcech schvalování, změny nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce. Tento fakt byl v podstatě zmíněn již u případu, kdy nelze místní referendum konat o místních poplatcích, které jsou uvedeny právě v těchto obecně závazných vyhláškách. Rušit či měnit obecně závaznou vyhlášku lze opět pouze obecně závaznou vyhláškou. Nelze však vyloučit, že místní referendum nelze konat o otázce, která by následně zavazovala orgány obce k přijetí obecně závazné vyhlášky obce. O konkrétní formulaci obecně závazné vyhlášky jej však konat nelze.⁷²

8.4 Náležitosti návrhu na konání místního referenda a vyhlášení jeho konání

Místní referendum se koná z iniciace obecního zastupitelstva či přípravného výboru. V praxi to vypadá tak, že zastupitelstvo tak rozhodne z vlastní vůle, či na základě rozhodnutí, kterým vyhoví návrhu přípravného výboru na jeho konání. Vzhledem ke skutečnosti, že zastupitelstvo je usnášeníschopné, pokud je přítomná nadpoloviční většina všech zastupitelů, může se na svém veřejném zasedání samo usnést na konání místního referenda.⁷³ Podle zákona o místním referendu č.

⁷⁰ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 44

⁷¹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 45

⁷² KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 47–48

⁷³ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 51

22/2004 Sb. může zastupitelstvo rozhodnout o konání místního referenda prostou většinou hlasů všech členů zastupitelstva obce nebo zastupitelstva statutárního města. Vyhlášením místního referenda se rozumí vyvěšení usnesení zastupitelstva obce či zastupitelstva statutárního města na úřední desce obecního úřadu či úřední desce magistrátu statutárního města a na úředních deskách úřadů všech městských částí nebo městských obvodů po dobu 15 dnů.⁷⁴ Po jeho vyhlášení se musí uskutečnit nejpozději do 90 dnů. Lze však v návrhu přípravného výboru stanovit i dobu pozdější. Den, místo a čas musí starosta obce či primátor statutárního města uveřejnit 15 dnů před dnem konání, a to způsobem v místě obvyklým, například na vývěsní tabuli, či internetových stránkách. Obec nebo statutární město zajišťuje tisk hlasovacích lístků a jejich dodání takovým způsobem, aby byly předány obcí nebo statutárním městem všem okrskovým komisím ještě před zahájením hlasování.⁷⁵

Pokud podá návrh na konání místního referenda přípravný výbor, zastupitelstvo v takovém případě také může rozhodnout o jeho vyhlášení. Takový návrh nesmí obsahovat žádné vady a musí být v souladu se zákonem o místním referendu. Tzn., že jej musí podpořit daný počet oprávněných osob stanovený tímto zákonem. Jedná se o pravidlo, že návrh na místní referendum podaný přípravným výborem musí být v dané obci nebo statutárním městě podpořen určitým procentem podpisů závislým na počtu obyvatel v dané obci či statutárním městě.

do 3000 obyvatel	30 % oprávněných osob
do 20 000 obyvatel	20 % oprávněných osob
do 200 000 obyvatel	10 % oprávněných osob
nad 200 000 obyvatel	6 % oprávněných osob

76

Obyvatelem obce se rozumí státní občan České republiky, který je v obci hlášen k trvalému pobytu, ale také cizinec, který by zde mohl s ohledem na svůj pobyt realizovat své volební právo, pokud dosáhl věku 18 let.⁷⁷ Nicméně, zde se do počtu obyvatel se zahrnují i osoby mladší než 18 let, tedy osoby, které nemohou v místním referendu hlasovat. Stejná pravidla platí, pokud je referendum konané pouze na území části obce, která není městskou částí nebo městským obvodem.

⁷⁴ Zákon o místním referendu § 14

⁷⁵ Ministerstvo Vnitra, občanské aktivity [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

⁷⁶ Tabulka odkazující na procento potřebných podpisů závislý na počtu obyvatel. Zdroj: Zákon o místním referendu § 8 odst. 2

⁷⁷ Zákon o obcích §16 odst. 1

Pokud jsou všechny tyto podmínky splněny, zastupitelstvo má povinnost rozhodnout o vyhlášení místního referenda.

Otázka položená v referendu musí být položena tak, aby na ní bylo možné odpovědět „ano“ nebo „ne“. Jiné možnosti odpovědi jsou nepřipustné. Otázka musí mít jednoznačný význam. Nesmí se jednat o otázkou matoucí, dezinformační, neurčitou či například kapciózní. Pokud je v daném referendu položeno otázek více, nesmí si tyto otázky vzájemně odporovat či se vzájemně vylučovat.⁷⁸

8.5 Přípravný výbor

V otázce přípravného výboru lze říct, že se jedná o neformální seskupení alespoň tří osob, které jsou oprávněné v místním referendu hlasovat. K přijetí rozhodnutí přípravného výboru je třeba nadpoloviční většina jeho členů, z tohoto vyplývá že přípravný výbor by měl mít lichý počet členů. V zákoně to však explicitně stanovené není. Jménem členů tohoto výboru jedná zmocněnec, přičemž tohoto zmocněnce si přípravný výbor volí sám. Jednou z hlavních náplní přípravného výboru je již zmíněné podávání návrhů na uspořádání místního referenda.

Návrh přípravného výboru na uspořádání místního referenda musí obsahovat:

- označení území, na němž se konání místního referenda navrhuje
- znění otázky, popřípadě otázek, navržené k rozhodnutí v místním referendu
- odůvodnění návrhu
- odhad nákladů spojených s provedením místního referenda a realizací rozhodnutí přijatého v místním referendu a způsob jejich úhrady z rozpočtu obce, popřípadě statutárního města
- označení zmocněnce z členů přípravného výboru
- jména a příjmení členů přípravného výboru, jejich datum narození, místo, kde jsou přihlášení k trvalému pobytu, kterým se rozumí adresa pobytu a jejich vlastnoruční podpisy.⁷⁹

Zvláštní pravidla ukládá zákon č. 128/2000 Sb. O obcích pro složení přípravného výboru v případě, pokud by se jednalo o referendum o oddělení části

⁷⁸KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 53

⁷⁹ Zákon o místním referendu § 10_odst. 1

obce. Počet členů je opět lichý a může být tvořen z občanů obce, kteří mají trvalý pobyt v té části obce, která se chce oddělit. Podle obecního zřízení tvoří přípravný výbor oprávněný občan a jeho zástupci.⁸⁰ Oprávněným občanem se zde rozumí občan, který má oprávnění v místním referendu hlasovat, tedy občan, který dosáhl věku 18 let v den konání referenda, je přihlášen k trvalému pobytu v obci a má občanství České republiky, případně jiného členského státu Evropské unie. Nicméně i všichni ostatní členové přípravného výboru musí být občany obce. Návrh na oddělení části obce podává obec krajskému úřadu, a to na základě kladného výsledku místního referenda, které se konalo v té části obce, která se chce oddělit. Lhůta pro podání tohoto návrhu je 30 dnů od vyhlášení místního referenda. Přípravný výbor podává návrh na konání tohoto referenda obecnímu úřadu obce nebo magistrátu statutárního města. Předmětem tohoto návrhu může být i mimo jiné termín, kdy by se referendum mělo konat.

Přípravný výbor není právnickou osobou a má procesní způsobilost k podávání návrhů ve správním soudnictví ve věcech místního referenda. Přísluší mu i legitimace k podání kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu ve věcech místního referenda, ve kterých byl účastníkem.⁸¹

8.5.1 Podpisová listina

Návrh přípravného výboru na konání místního referenda vždy obsahuje přílohu návrhu a tu následně tvoří podpisová listina s očíslovanými podpisovými archy. Každá podpisová listina určená pro podpisy osoby podporující konání místního referenda musí obsahovat povinné náležitosti, které jsou explicitně stanoveny Zákonem o místním referendu. Tento zákon taktéž stanoví, kde nesmí být vystaven návrh přípravného výboru na konání referenda a podpisové listiny. Podpisový arch má podobu listiny, na které musí být uvedeny všechny povinné údaje, aby mohly být podpisy všech oprávněných osob zahrnuty do počtu podporovatelů vyhlášení místního referenda podle návrhu přípravného výboru.⁸² Jedná se o následující údaje:

- označení území, na němž se má místní referendum konat
- znění otázky, popřípadě otázek, navržené k rozhodnutí v místním referendu

⁸⁰ Zákon o obcích §21 odst. 2

⁸¹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 57

⁸² KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 69

- jména a příjmení členů přípravného výboru a jejich adresu
- upozornění pro oprávněné osoby podporující konání referenda tohoto znění: "Ten, kdo podepíše vícekrát tentýž návrh na konání místního referenda nebo kdo podepíše podpisovou listinu, ač není oprávněnou osobou podle zákona o místním referendu, nebo kdo v podpisové listině uvede nepravdivé údaje, dopouští se přestupku, za který mu může být uložena pokuta do výše 3 000 Kč."⁸³

Osoba hlasující v daném referendu musí na podpisovém archu uvést své jméno, příjmení, datum narození, adresu a dále připojit vlastnoruční podpis. Může však nastat situace, že by byl například údaj o obci jakožto součást adresy oprávněné osoby na podpisovém archu předtištěn. V tomto případě by neuvedení tohoto údaje nebylo důvodem k vyřazení příslušného podpisu při jejich kontrole. Správnost o těchto údajích podléhá kontrole ke dni podání návrhu na konání místního referenda, tedy nikoli ke dni připojení podpisu na podpisovou listinu. Podpis této osoby má za účel vyjádřit podporu k tomu, aby se dané referendum konalo. Tento podpis danou osobu nezavazuje k účasti na daném referendu a je nepřipustné jej brát jako vyjádření názoru na danou otázku. Návrh přípravného výboru a podpisové listiny nesmí být vystaveny v prostorách státních orgánů ani orgánů územní samosprávy. V těchto prostorách není možné ani tyto podpisy shromažďovat.⁸⁴

8.5.2 Přezkum náležitostí návrhu přípravného výboru

Jak je již uvedeno výše, návrh přípravného výboru předkládá přípravný výbor obecnímu úřadu, úřadu městské části nebo městského obvodu nebo magistrátu hlavního města Prahy nebo magistrátu statutárního města. Ten následně tento předložený návrh posoudí ve lhůtě 15 dnů ode dne jeho podání. Po uplynutí této lhůty písemně vyzve zmocněnce, a to pouze v případě, že v návrhu neshledá žádné nedostatky. Pokud však podaný návrh nedostatky disponuje, obecní úřad nebo magistrát statutárního města písemně vyzve zmocněnce, aby dané nedostatky odstranil. Pro odstranění těchto nedostatků je zde stanovena lhůta, která nesmí být kratší než 7 dnů. Takový návrh se považuje jako bezvadný v případě, že obecní úřad nebo magistrát statutárního města zmocněnce nevyrozumí o tom, že návrh nemá žádné nedostatky anebo jej nevyzve k odstranění případných nedostatků a pokud

⁸³ Zákon o místním referendu § 11 odst. 1

⁸⁴ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 70

uplynula lhůta 30 dnů. V tomto případě se jedná o nevyvratitelnou právní domněnku. Pokud přípravný výbor s výzvou na odstranění nedostatků nesouhlasí, má právo se domáhat ochrany u krajského soudu rozhodujícího ve věcech správního soudnictví. Jednalo by se o návrh na určení, že návrh na konání místního referenda nemá nedostatky. Tento návrh je potřeba podat do 10 dnů od doručení písemné výzvy obecního úřadu k odstranění vad tohoto návrhu.⁸⁵

Pokud se jedná o bezvadný návrh, předloží jej rada obce zastupitelstvu obce, které jej následně projedná na svém nejbližším zasedání. Obdobný postup platí i v případě návrhu přípravného výboru předkládaný zastupitelstvu statutárního města.⁸⁶

Obecní úřad obce nebo magistrát statutárního města provádí kontrolu návrhu přípravného výboru a podpisových listin ze základního registru s tím, že kontrole podléhají následné referenční údaje:

- příjmení
- jméno, popřípadě jména
- adresa místa pobytu
- datum narození
- státní občanství, popřípadě více státních občanství

Co se týče kontroly návrhu přípravného výboru a podpisových listin z informačního systému evidence obyvatel⁸⁷, zde podléhají kontrole obdobné údaje. Výjimku zde tvoří jméno, kde se kromě příjmení kontroluje i rodné příjmení, a kromě adresy místa pobytu i předchozí adresy místa trvalého pobytu. Jsou zde také kontrolovány údaje o omezení svéprávnosti. Totožné údaje podléhají kontrole u návrhu přípravného výboru a podpisových listin z informačního systému cizinců⁸⁸.⁸⁹

Postup při přezkoumávání návrhu přípravného výboru není správním řízením, tudíž se na něj nevztahuje správní řád. Co se však týče doručování

⁸⁵ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 77

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Informační systém evidence obyvatel je agendovým informačním systémem veřejné správy podle § 3 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.

⁸⁸ Informační systém cizinců je agendový informační systém veřejné správy podle § 158 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

⁸⁹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 72

písemností, ustanovení správního řádu o doručování se zde užívají. Platí tedy, že *písemnost doručuje správní orgán, který ji vyhotovil. Správní orgán doručí písemnost prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky. Nelze-li písemnost takto doručit, může ji doručit správní orgán sám; v zákonem stanovených případech může písemnost doručit prostřednictvím obecního úřadu, jemu naroveň postaveného správního orgánu.*⁹⁰

8.5.3 Vyhlášení místního referenda na návrh přípravného výboru

Zastupitelstvo obce je orgán obce, který rozhoduje ve věcech územní samosprávy. Je tomu tak i z hlediska vyhlásování místního referenda. Tuto pravomoc nemůže přenést na jiný orgán obce. Rada obce předkládá bezvadný návrh na konání místního referenda a zastupitelstvo o něm následně rozhodne na jeho nejbližším zasedání. V případě, že by nastala situace, že by rada zastupitelstvu tento návrh nepředložila, zastupitelstvo obce to nezbavuje odpovědnosti o rozhodnutí o návrhu konání místního referenda. Pravidla pro konání zasedání zastupitelstva obce jsou upravena v obecním řízení. *Zastupitelstvo obce se schází podle potřeby, nejméně však jedenkrát za 3 měsíce. Zasedání zastupitelstva obce se konají v územním obvodu obce. Zasedání zastupitelstva obce svolává a zpravidla řídí starosta. Starosta je povinen svolat zasedání zastupitelstva obce, požádá-li o to alespoň jedna třetina členů zastupitelstva obce, nebo hejtmán kraje. Zasedání zastupitelstva obce se koná nejpozději do 21 dnů ode dne, kdy žádost byla doručena obecnímu úřadu.*⁹¹

Zastupitelstvo obce je usnášeníschopné, pokud je přítomna nadpoloviční většina všech jeho členů. Pokud tomu tak není, předsedající dané zasedání ukončí a do 15 dnů se koná jeho náhradní zasedání. Zastupitelstvo musí posoudit předložený návrh a rozhodnout, zda lze o předložené otázce konat referendum či nikoliv. Referendum nelze konat, pokud by se jednalo o výše uvedené případy nepřipustnosti konání místního referenda či z důvodu rozporu s některým zákonným ustanovením. Zastupitelstvo může rozhodnout dvojím způsobem, a to rozhodnutím o vyhlášení místního referenda a stanovení dne jeho konání, nebo rozhodnout o tom, že referendum nevyhlásí. Dozor nad rozhodnutím zastupitelstva

⁹⁰ Zákon č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád § 19 odst. 1

⁹¹ Zákon o obcích §92 odst. 1

obce vykonává Ministerstvo vnitra, přičemž tomuto dozoru podléhají veškerá usnesení zastupitelstva v samostatné působnosti.⁹²

8.6 Vyhlášení místního referenda z rozhodnutí zastupitelstva obce nebo zastupitelstva statutárního města

Zastupitelstva obcí nebo statutárních měst mohou rozhodovat o konání místního referenda prostou většinou hlasů všech členů zastupitelstva obce nebo zastupitelstva statutárního města. Podmínkou je zde limitace zákonnou úpravou, která nám říká, o jaké otázce lze místní referendum vyhlásit. Musí se tedy jednat o záležitost v samostatné působnosti a nesmí se konat o nepřipustné konání referenda. Co se týče referenda o otázce oddělení části obce, takové referendum lze vyhlásit pouze na návrh přípravného výboru, samotnému zastupitelstvu tato pravomoc tedy nepřísluší.⁹³

Usnesení zastupitelstva o vyhlášení místního referenda musí obsahovat následující náležitosti:

- označení území, na němž se konání místního referenda navrhuje
- znění otázky, popřípadě otázek, navržené k rozhodnutí v místním referendu,
- odůvodnění návrhu,
- odhad nákladů spojených s provedením místního referenda a realizací rozhodnutí přijatého v místním referendu a způsob jejich úhrady z rozpočtu obce, popřípadě statutárního města.⁹⁴

Je zde však potřeba stanovit také den a dobu konání referenda. Usnesení zastupitelstva o vyhlášení referenda je potřeba vyvěsit na úřední desce. Jako den vyhlášení místního referenda v obci se považuje vyvěšení usnesení zastupitelstva obce o vyhlášení místního referenda na úřední desce obecního úřadu po dobu 15. dnů. Pro vyhlášení místního referenda v statutárním městě platí totožná pravidla, s výjimkou vyvěšení usnesení o vyhlášení na úřední desce magistrátu statutárního města. Úřední deska je podle Zákona č. 500/2004 Sb. definována takto: *Každý správní orgán zřizuje úřední desku, která musí být nepřetržitě veřejně přístupná. Pro orgány územního samosprávného celku se zřizuje jedna úřední deska. Obsah*

⁹² KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 85

⁹³ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 92 - 93

⁹⁴ Zákon o místním referendu _ § 10 odst.1 psím a.) -d)

*úřední desky se zveřejňuje i způsobem umožňujícím dálkový přístup.*⁹⁵ Starosta obce či primátor statutárního města oznamuje vyhlášení místního referenda Ministerstvu vnitra či Magistrátu hlavního města Prahy. Toto usnesení o vyhlášení místního referenda zároveň podléhá doзору Ministerstvu vnitra, a to v případě ve vztahu k orgánům obcí, statutárních měst a hlavního města Prahy. Pokud se jedná o vztah k městským obvodům a městským částím, zde dozor vykonává magistrát územně členěného statutárního města a pokud se jedná o orgány městských částí tak Magistrát hlavního města Prahy. Tyto orgány vykonávající dozor mají oprávnění vyzvat příslušnou obec k nápravě, pokud by nastala situace, že by bylo takové usnesení zastupitelstva v rozporu se zákonnou úpravou. Dále pozastavit výkon dotčeného usnesení, přičemž pokud by nedošlo ke zjednání nápravy po předchozí výzvě, podá žalobu na zrušení takového usnesení soudem ve správním soudnictví.⁹⁶

8.7 Den konání místního referenda

Místní referendum se koná v zákonem stanovené lhůtě, tedy nejpozději 90 dnů po dni jeho vyhlášení, pokud není v návrhu přípravného výboru uvedena doba pozdější. Dnem vyhlášení je poté první den vyvěšení usnesení zastupitelstva obce nebo statutárního města na úřední desce příslušeného obecního úřadu nebo na úřední desce příslušeného statutárního města.⁹⁷

Pokud bychom hovořili o konání místního referenda z rozhodnutí zastupitelstva obce či statutárního města nesmí být den konání tohoto referenda stanoven tak, aby připadl do následujícího funkčního období zastupitelstva obce nebo zastupitelstva statutárního města.

Hlasování v místním referendu probíhá v jednom dni. Pakliže by nastala situace, že by se hlasování v místním referendu konalo současně s volbami o zastupitelstev obcí, do zastupitelstev krajů, do některé z komor Parlamentu České republiky, do Evropského parlamentu nebo s volbou prezidenta republiky, konalo by se tak ve stejnou dobu, tedy případně dva dny. Orgán, který místní referendum vyhláší, má povinnost stanovit kromě dne konání také jeho dobu. Pokud se místní referendum koná na návrh přípravného výboru, má přípravný výbor právo sám navrhnout termín konání místního referenda. Zastupitelstvo je tímto rozhodnutím

⁹⁵ Zákon č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád § 26 odst. 1

⁹⁶ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 94

⁹⁷ Tamtéž str. 95

vázáno, může však stanovit i jiný termín. Tato situace by měla nastat v případě, kdy by s ohledem na místní podmínky byla stanovením jiného termínu lépe zajištěná účast oprávněných osob během hlasování.⁹⁸

8.8 Komise pro hlasování

Pro vyhlášení místního referenda jsou pro hlasování zřizovány komise. V obci je zřizována komise okrsková a místní, ve statutárním městě komise okrsková, místní a městská.

Tyto komise jsou nejméně čtyřčlenné, přičemž členy komisí deleguje přípravný výbor. Podmínkou je zde delegace nejméně jednoho člena okrskové a místní komise starostou obce a nejméně jednoho člena městské komise primátorem. Pokud se referendum koná z rozhodnutí zastupitelstva, deleguje tyto členy v případě okrskových a místních komisí pouze starosta a v případě městských komisí primátor. Zastupitelstvo si však může delegování členů vyhradit. Členství v komisi vzniká složením slibu a zaniká dnem ukončení činnosti komise, úmrtí člena komise, vzdání se funkce člena komise, nebo také odvoláním člena komise. Členem komise je vždy zapisovatel, který také disponuje hlasem poradním. Tento člen komise se při hlasování komise do jejího počtu nezapočítává. Komise si na svém prvním jednání určují losem svého předsedu a místopředsedu. Komise jsou usnášeníschopné, pokud je přítomna nadpoloviční většina všech jejích členů, kteří mají právo hlasovat. Usnesení, jež jsou obsahem hlasování jsou přijata, pokud se pro ně vyslovila nadpoloviční většina přítomných členů komise. Po uplynutí patnáctého dne po vyhlášení výsledků hlasování v referendu je činnost komise vždy ukončena.⁹⁹

8.8.1 Okrsková komise

Tato komise se zřizuje jak v obcích, tak i ve statutárních městech. Konkrétně je zřizována po jednotlivé hlasovací okrsky, které mají územní shodu se stálými volebními okrsky vytvořenými podle zák. č. 22 / 2004 O místním referendu. V každém okrsku se nachází jedna hlasovací místnost zřízená za účelem hlasování v referendu. Úkolem této komise je zajištění průběhu hlasování v daném hlasovacím okrsku, dozor nad správným odevzdáním hlasovacích lístků a celkový

⁹⁸ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 96 – 97

⁹⁹ Tamtéž

dohled nad dodržováním pořádku v hlasovací místnosti. V této místnosti dochází i k odevzdávání hlasovacích lístků.

Kontrola vybavení hlasovací místnosti přísluší předsedovi okrskové komise, konkrétně se jedná o kontrolu celkového vybavení hlasovací místnosti, pečeti hlasovací schránky, zahajuje hlasování svým prohlášením, prohlašuje hlasování za ukončené atp. Okrsková komise následně hlasy sčítá a pokud nastane situace sporného případu, rozhoduje hlasováním o platnosti hlasovacího lístku a o platnosti hlasu oprávněné osoby. Tato komise je usnášeníschopná, je-li přítomna nadpoloviční většina všech jejích členů, kteří disponují právem hlasovat. Následně sepíše zápis o průběhu hlasování a jeho výsledku a neprodleně jej předá místní komisi. Co se týče nepoužitých hlasovacích lístků a nepoužitých úředních obálek, tato komise jej odevzdá do úschovy příslušenému obecnímu úřadu, přičemž musí být zapečetěné. Činnost této komise ze zákona organizuje místní komise.

První zasedání okrskové komise svolává starosta obce. Starostou obce se zde rozumí orgán, který je takto označený v obecním zřízení nebo v zákoně o hlavním městě Praze a primátor územně nečleněného statutárního města. Toto zasedání se musí konat nejpozději 5 dnů před dnem hlasování v referendu.¹⁰⁰

8.8.2 Místní komise

Místní komise se pro hlasování v místním referendu zřizuje vždy jako jediná pro obec, přičemž obcí se zde rozumí základní územní samosprávný společenství občanů podle obecního zřízení. Tuto komisi bychom mohli také označit jako komisi „vyššího stupně“, přičemž pokud bychom hovořili o pořadí od základního stupně, bylo by dané pořadí následující: okrsková komise, místní komise a popřípadě městská komise. Tato komise disponuje řadou úkolů a jedním z nich je organizace činnosti okrskové komise. K těmto komisím je místní komise ve vztahu tzv. vyššího stupně a může okrskové komisi udávat pokyny za účelem zajištění její řádné činnosti. Místní komise dále dohlíží nad dodržováním právních předpisů o místním referendu, sčítá hlasy a zajišťuje výsledky hlasování na základě zápisů o průběhu a výsledku hlasování, které ji předá okrsková komise. Dále rozhoduje o stížnostech na postup okrskových komisí a uveřejňuje výsledky hlasování v místním referendu.

¹⁰⁰ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 101- 102

Pokud se referendum odehrává v územně členěném statutárním městě a je zřízená městská komise, pak tyto výsledky vyhláší městská komise. Předseda této místní komise nebo jím pověřený člen předává výsledky o hlasování městské komisi územně členěného statutárního města. Místní komise také odevzdává hlasovací dokumentaci o místním referendu obecnímu úřadu.

První zasedání této komise svolává stejně jako je tomu u komise okrskové, starosta obce. Zasedání místní komise se musí konat nejpozději 10 dnů před dnem hlasování v referendu.¹⁰¹

8.8.3 Městská komise

Městská komise se vždy jako jediná zřizuje pro statutární město. Ve vztahu k okrskovým komisím a místním komisím je městská komise komisí vrcholnou pro hlasování. Ustanovení v § 42 zákona o místním referendu tuto komisi označuje také jako komisi vyššího stupně. Mezi její hlavní činnosti patří organizace činnosti místních komisí ve statutárních městech. Tzn., že místní komise vyhotoví zápis o výsledku hlasování a následně jej neprodleně předá městské komisi. Městská komise stejně jako komise místní dohlíží nad dodržováním právních předpisů o místním referendu, dále také sčítá hlasy a zajišťuje výsledky hlasování ve statutárním městě. Její náplní je také rozhodování o stížnostech podaných na postup místních komisí, uveřejňování výsledků hlasování a odevzdávání hlasovací dokumentace o místním referendu magistrátu statutárního města.

První zasedání této komise svolává primátor, přičemž primátorem se zde rozumí primátor statutárního města nebo primátor hlavního města Prahy a to tak, aby se toto první zasedání konalo nejpozději 10 dnů přede dnem hlasování.¹⁰²

8.9 Soudní přezkum

Soudní ochrana ve věcech referenda je poskytována ve správním soudnictví a je obsažena v zákoně o místním referendu a v soudním řádě správním. Tato ochrana může být buď předběžná nebo následná. O předběžnou soudní ochranu by se jednalo v případě, kdy by se přípravný výbor chystal iniciovat konání místního referenda, zatímco o následnou soudní ochranu by se jednalo v případě, pokud by se hlasování v referendu již uskutečnilo. S touto soudní ochranou velmi blízké souvisí řízení o ochraně ve věcech seznamu voličů, a to z toho důvodu, že údaje,

¹⁰¹ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 103–104

¹⁰² KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280- str. 105–106

kteře jsou uvedeny ve stálém seznamu voličů určují i okruh osoby, kteře mají oprávnění hlasovat v místním referendu.

Návrhem se lze u soudu domáhat:

- určení, že návrh na konání místního referenda nemá nedostatky
- vyhlášení místního referenda,
- vyslovení neplatnosti rozhodnutí přijatého v místním referendu,
- vyslovení neplatnosti hlasování v místním referendu.

Účastníky řízení jsou přípravný výbor a příslušná obec, popřípadě městská část nebo městský obvod, pokud se jedná o územně členěné statutární město, městská část hlavního města Prahy nebo samotné hlavní město Praha a navrhovatel. Soud rozhoduje usnesením, a to ve lhůtě do 30 dnů.¹⁰³

Návrh lze učinit pouze u věcně a místně příslušného soudu, a to písemně nebo ústně do protokolu. Pokud je návrh podán u nepříslušného soudu, takový soud jej odmítne, aniž by návrh postoupil soudu příslušnému. Své usnesení soud doručí účastníkům řízení a vyvěsí jej na úřední desce soudu, přičemž toto usnesení nabude právní moci dnem vyvěšení na této úřední desce. Podle současné zákonné úpravy lze proti usnesení krajského soudu ve věcech místního referenda podávat kasační stížnost.¹⁰⁴ Jedná se o mimořádný opravný prostředek užívaný ve správním soudnictví, kterým lze napadnout pravomocné rozhodnutí krajského soudu.¹⁰⁵ Pokud je tato stížnost důvodná, Nejvyšší správní soud rozsudkem usnesení krajského soudu zruší.

Podle zákona o místním referendu má přípravný výbor právo domáhat se soudní ochrany, a to v případě, že nesouhlasí s výzvou obecního úřadu nebo magistrátu statutárního města k odstranění vad, nebo pokud zastupitelstvo obce nebo zastupitelstvo statutárního města nerozhodlo o návrhu přípravného výboru nebo pokud rozhodlo, že referendum nevyhlásí. Návrh soudu je třeba podat do 10 dnů od doručení písemné výzvy k odstranění vad a pokud zastupitelstvo obce nebo statutárního města na svém jednání rozhodlo, že místním referendem nevyhlásí, je třeba tento návrh podat nejpozději 20 dnů od tohoto jednání. Tato

¹⁰³ Soudní řád správní § 91a

¹⁰⁴ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 206–207

¹⁰⁵ Nejvyšší správní soud [online]. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/rozhodovaci-cinnost/pruvodce-rizenim/pruvodce-rizenim/opravne-prostredky-proti-rozhodnuti-spravnich-soudu>

lhůta platí o pro případ, pokud zastupitelstvo tento návrh na svém jednání neprojedná. Pokud přípravný výbor podá jeden z těchto návrhů a jsou důvodné, soud místní referendum vyhlásí a zároveň stanoví i den jeho konání. Pokud návrh důvodný není, soud jej zamítne.¹⁰⁶

Obrátit se na soud lze také v případě, který nám nastiňuje § 58 Zákona o místním referendu. Jedná se o návrh na vyslovení neplatnosti hlasování nebo neplatností rozhodnutí v místním referendu. Tyto návrhy může podat každá oprávněná osoba nebo přípravný výbor, a to v případě, že by došlo k porušení ustanovení tohoto zákona, které by mohlo ovlivnit výsledek referenda, nebo by bylo referendum konáno ve věci, která nespadá do samostatné působnosti obce nebo statutárního města, či by bylo referendum konané ve věci, ve které jej nelze konat podle § 6 tohoto zákona. Takový návrh lze podat nejpozději 10 dnů po vyhlášení výsledků hlasování.¹⁰⁷

K řízení je věcně příslušný krajský soud. Místně je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který ve věci vydal rozhodnutí v prvním stupni.¹⁰⁸

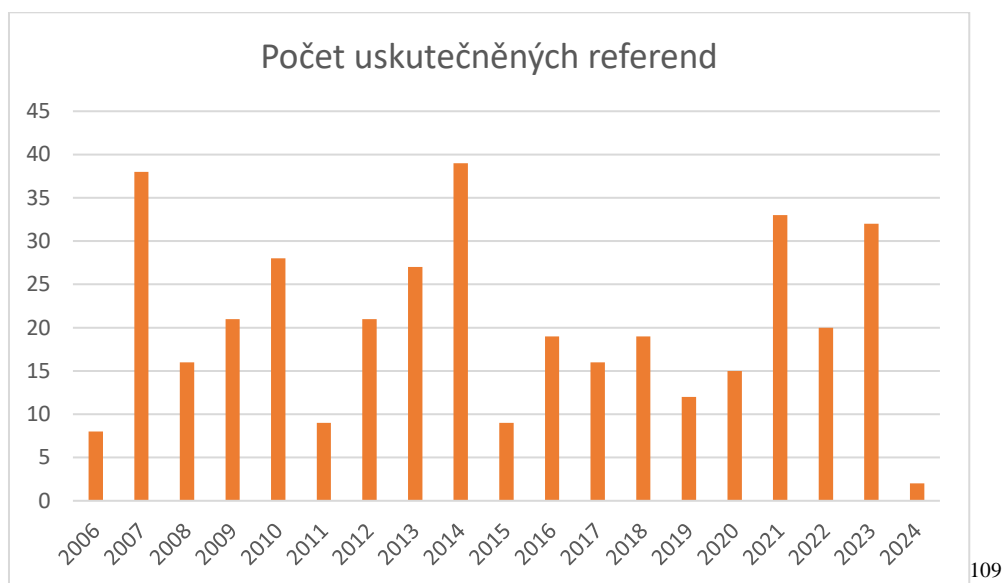
¹⁰⁶ KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1 str. 207–212

¹⁰⁷ Zákon o místním referendu § 58

¹⁰⁸ Soudní řád správní § 7

9 Příklady místního referenda v praxi

V České republice proběhla v jednotlivých obcích řada místních referend. Podle aktuálních dat Ministerstva Vnitra se jich od roku 2006 do současného roku 2024 k datu 29.2 uskutečnilo celkem 402. Některá z těchto referend byla neplatná, z důvodu nízké účasti a nesplnění tak zákonné podmínky stanovující minimální procento účasti, některá byla platná, ale výsledek hlasování dopadl negativně, tedy více účastníků hlasovalo pro odpověď ne. V současné době je naplánovaných dalších 5 referend, z toho jedno se má konat v termínu nejbližších voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Tabulka zobrazující počet uskutečněných místních referend za uvedené roky k datu 29.2.2024

Z uvedených dat je patrné, že nejvíce referend se uskutečnilo v roce 2014, bylo jich konkrétně 39. Nejméně místních referend se naopak uskutečnilo v roce 2006, a to pouhých 8 referend.¹¹⁰

9.1 Protivanov – místní referendum o výstavbě větrných elektráren

Jedním z úspěšných místních referend, které se v České republice uskutečnilo, bylo například místní referendum v Protivanově. Obsahem tohoto referenda byla otázka rozšíření stávajícího větrného parku o dalších maximálně pěti větrných elektráren. Toto referendum probíhalo současně s krajskými volbami. Protivanov je městy, který se nachází v Olomouckém kraji v okrese Prostějov. Referendum bylo

¹⁰⁹ Vlastní tabulka – Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

¹¹⁰ Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

vyhlášeno na základě rozhodnutí zastupitelstva obce. To nejprve však vypsalu anketu, na jejímž základě mělo zjistit postoj obyvatel obce k daným elektrárnám. Otázkou zde bylo zejména znečištění ovzduší elektrárnami způsobené a jiné dopady na životní prostředí. V důsledku jejího pozitivního výsledku se následně zastupitelstvo rozhodlo referendum vyhlásit. Referendum probíhalo z důvodu současného konání krajských voleb ve dvou dnech, a to v pátek 7. října 2016 a v sobotu 8. října 2016.¹¹¹ Otázka pro toto referendum zněla: „*Souhlasíte s tím, aby zastupitelstvo městyse Protivanov podporovalo rozšíření stávajícího větrného parku nacházejícího se v katastrálním území Protivanov o dalších maximálně 5 větrných elektráren?*“¹¹² Referenda se zúčastnilo 48,9 % oprávněných voličů obce, což splňovalo zákonnou podmínku, která nám říká, že referenda se musí účastnit alespoň 35 % oprávněných voličů. Tzn, že referenda se zúčastnilo 396 obyvatel z celkového počtu 810 oprávněných voličů. Kladně se zde vyjádřilo 225 voličů a záporně 155, 16 hlasů zůstalo neplatných. Odhadované náklady na konání místního referenda se zde pohybovali okolo částky 15 000,-, přičemž tato částka byla uhrazena z obecního rozpočtu. Na základě tohoto referenda byl větrný park následně rozšířen.¹¹³

9.2 Trubín – místní referendum o sloučení obcí

Ne vždy je však výsledek referenda pozitivní. V červnu roku 2018 se v obci Trubín uskutečnilo místní referendum, jehož obsahem byla záležitost pro místní referendum typická, a to sloučení obcí, konkrétně připojení obce Trubín k městu Králův Dvůr. Jednalo se o obligatorní typ referenda. Trubín je obec, ve které žije 546 obyvatel a nachází se ve Středočeském kraji v okrese Beroun. Referendum se uskutečnilo na návrh přípravného výboru, kterému se podařilo nashromáždit potřebný počet podpisů. Vzhledem k nízké populaci v obci se jednalo o podpisy 30 % oprávněných osob. Následně došlo k sepsání návrhu na konání místního referenda, přičemž vedení obce Trubín mělo od počátku k uspořádání tohoto referenda o sloučení obcí odmítavý postoj. Přesto byl však návrh přípravného výboru na uspořádání místního referenda podán a také byl podroben přezkumu obecním úřadem, který v tomto návrhu shledal chyby. Jednalo se o vady

¹¹¹ Protivanovský zpravodaj [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.protivanov.com/file.php?nid=3828&oid=5244680>

¹¹² Úřední deska městyse Protivanov [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.protivanov.com/uredni-deska?filesRenderer-objectId=5222080&id=185&action=detail&do=filesRenderer-download>

¹¹³ Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

v podpisových listinách a neuvedení odhadovaných nákladů s referendem spojených a následně způsob jejich úhrady z obecního rozpočtu. Přípravný výbor byl tedy vyzván k doplnění jeho návrhu, a to ve lhůtě minimálně 7 dnů.¹¹⁴ Zmocněnec přípravného výboru, který byl současně i zastupitelem v obci Trubín podal ke Krajskému soudu v Praze návrh na určení, že návrh na konání místního referenda nedisponuje nedostatky. Sporná zde však byla skutečně částka týkající se odhadovaných nákladů na konání referenda. Přípravný výbor předpokládal, že náklady na konání tohoto místního referenda budou dosahovat výše 19 000,- Kč, nicméně předsedající soudu dospěla k názoru, že tato částka neodpovídá a že náklady vynaložené na konání referenda se budou pohybovat okolo hranice 35 000,- Kč, a to z důvodu současného konání voleb. Po opravě tohoto nedostatku obecní úřad následně bezvadný návrh zařadil na program svého zasedání.¹¹⁵

Na zasedání zastupitelstva, které proběhlo v červenci, byl návrh na konání místního referenda nakonec schválen. Otázka v daném referendu zněla: „*Souhlasíte, aby se obec Trubín připojila k městu Králův Dvůr?*“ Daného referenda se zúčastnilo necelých 81% obyvatel Trubína. Ze zákona O místním referendu vyplývá, že pokud se jedná o referendum o sloučení obcí je potřeba, aby zde hlasovala nadpoloviční většina oprávněných osob zapsaných v seznamu oprávněných osob. Toto pravidlo zde naplněno bylo, nicméně bohužel, obec Trubín se k vzhledem k výsledkům referenda ke Královu Dvoru nepřipojilo. Pro sloučení těchto dvou obcí hlasovalo pouze 74 oprávněných osob a proti sloučení 182. V důsledku toho zůstaly obě obce nadále oddělené.¹¹⁶

9.3 Kalek – neodsouhlasení návrhů zástaveb

Kalek je malá obec nacházející se v Krušných horách v okrese Chomutov, ve které žije pouze 257 obyvatel. Je známá zachovalými historickými domy a bohatou přírodou.¹¹⁷ V roce 2022 zde proběhlo místní referendum o třech otázkách, týkajících se odsouhlasení návrhů nových zástaveb. Referendum se konalo ve dvou dnech, a to z důvodu současného konání voleb do obecního zastupitelstva. Celkový počet osob oprávněných hlasovat v tomto referendu zde bylo 212 osob. Zúčastnilo se jich však pouze 149 a odevzdaných platných hlasů zde bylo 146, tzn., že 3

¹¹⁴ Transparency international, Místní referendum v Trubíně [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/mistni-referendum-v-trubine/>

¹¹⁵ Zápis ze zasedání zastupitelstva obce Trubín poskytnutý starostou obce

¹¹⁶ Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

¹¹⁷ Obec Kalek [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.obeckalek.cz/>

odevzdané hlasy byly neplatné. Jak je již známo, aby bylo místní referendum platné, je zde požadovaná účast 35 % oprávněných osob. Vzhledem k vysokému počtu oprávněných osob ve vztahu k nízkému počtu obyvatel obce, byla účast 70,28 %. A to požadovanou účast splňuje. Odpovědi na obsažené otázky byly následující:

1. Souhlasíte s tím, aby zastupitelstvo obce Kalek v samostatné působnosti při projednávání nového územního plánu odsouhlasilo návrh zástavby u bývalé hájovny v lokalitě „Za Vydrou“ a „Před Vydrou“ - pozemky parc. č. 84/3 (trvalý travní porost) a 84/2 (trvalý travní porost) v katastrálním území Načetín u Kalku (v ÚP označeno jako Z 2)?

Ano: 61 platných hlasů

Ne: 85 platných hlasů

2. Souhlasíte s tím, aby zastupitelstvo obce Kalek v samostatné působnosti při projednávání nového územního plánu odsouhlasilo návrh satelitní zástavby na pozemku parc. č. 84/6 (trvalý travní porost) v katastrálním území Načetín u Kalku (v ÚP označeno jako Z 50)?

Ano: 61 platných hlasů

Ne: 83 platných hlasů

3. Souhlasíte s tím, aby zastupitelstvo obce Kalek v samostatné působnosti při projednávání nového územního plánu odsouhlasilo návrh satelitní zástavby na pozemku parc. č. 106/1 (ostatní plocha) v katastrálním území Kalek (v ÚP označeno jako Z 22)?

Ano: 59 platných hlasů

Ne: 85 platných hlasů

Rozhodnutí ve všech zodpovězených otázkách jsou platná a závazná, tzn., že jsou zde splněny veškeré zákonné podmínky a oprávněné osoby hlasující

v tomto referendu rozhodli ve všech třech otázkách o neodsouhlasení návrhu zástavby při projednávání nového územního plánu zastupitelstvem obce. ¹¹⁸

¹¹⁸ Zápis místní komise o výsledku hlasování v místním referendu konaném dne 23. a 24. září 2022 v Kalku [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: https://www.obeckalek.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah984_2.pdf&original=Zapis_o_vysledku_hlasovani_v_mistnim_referendu_mistni_komise.pdf

10 Závěr

Jako téma mé bakalářské práce jsem si zvolila místní referendum. Již v úvodu jsem rozvinula obsah jednotlivých kapitol, přičemž tato práce je členěna do sedmi kapitol a poslední kapitola je věnována příkladu, jak proběhla jednotlivá výše uvedená místní referenda v praxi. Cílem mé bakalářské práce bylo čtenáři přiblížit jednotlivé pojmy s institutem místního referenda spojené, objasnit jeho vývoj a následně jeho podrobné vysvětlení. Část mé bakalářské práce věnovaná také referendu celostátnímu, a to zejména v souvislosti přistoupení České republiky k Evropské Unii a demonstrace jednotlivých referend v ostatních státech Evropy.

V první kapitole se věnuji pojmu demokracie. Pokud by demokracie neexistovala, patrně bychom se ani s pojmem referenda nesetkali. Dále se zde věnuji jejímu základnímu rozdělení a následně zde popisují její jednotlivé formy. Právě referendum je zde vytyčeno jako její významný institut. V tomto kontextu můžeme hovořit jak o referendu celostátním, tak i krajském a právě místním. V České republice je uplatňován systém zastupitelské demokracie, přesto však článek 2. Ústavy přiznává přítomnost demokracie polopřímé. Tzn., že je zastupitelská demokracie obohacená i o metody přímé účasti občanů.

Druhá kapitola mé bakalářské práce je věnována velmi důležitému tématu, a to historickému vývoji přímé demokracie. Čtenáři by tedy mělo být jasné nejen jak se vyvíjela samotná demokracie, ale právě i referendum a souběžně jak probíhaly i jednotlivé návrhy jeho zákonných úprav. Dle mého názoru by přijetí zákona o celostátním referendu značně přispělo k vývoji přímé demokracie v České republice a lid by měl tak větší možnost podílet se na rozhodování o důležitých otázkách týkajících se chodu České republiky, aniž by k jednotlivým otázkám museli být přijímány ústavní zákony „ad hoc“, jako tomu bylo u referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii.

Ve třetí kapitole je obsažen pojem územní samospráva, neboť místní referendum je jedna z možností participace občanů na území dané obce. Cílem je zde nejen její definování, ale také i vysvětlení základního rozdělení těchto územních samospráv, ve kterých se může místní referendum konat.

Čtvrtá kapitola nese název „právní úprava referenda v České republice.“ Tato kapitola je dělena na dvě podkapitoly, které pojednávají o referendu krajském a o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii. I přestože podléhá krajské referendum rozsáhlé zákonné úpravě, v České republice dosud neproběhlo. Jak je

již zmíněno výše, Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii byl přijat pouze právě pro tuto situaci, ale žádná zákonná úprava referenda na celostátní úrovni neexistuje. Z tohoto důvodu o platnosti přímé demokracie na území České republiky hovořit nelze.

Následující kapitola je věnována zahraničním referendům. Zde jsem zvolila 4 členské státy Evropské unie a uvedla, jak v těchto státech referenda probíhají. Všechny tyto státy k Evropské unii na základě referenda přistoupily. Na rozdíl od České republiky si například Maďarsko v referendum odhlasovalo i přistoupení k NATO. Ráda bych zde zmínila, že referendem lze hlasovat i o vystoupení z Evropské unie, což se v nedávné době uplatnilo ve Velké Británii.

V šesté kapitole se dostáváme již k samotnému názvu mé bakalářské práce, a tedy k místnímu referendu. Tato kapitola obsahuje řadu podkapitol, které se věnují všem důležitým pojmům a okolnostem. Jedná se o vymezení, komu náleží hlasovací právo, jaké jsou překážky v jeho výkonu, rozhodování v místním referendu, nepřipustnost jeho konání, přípravným výborů, komisím a v neposlední řadě také soudnímu přezkumu. Novela zákona o místním referendu stanovuje spodní hranici pro hlasování v místním referendu, a to 35 % oprávněných občanů. Oproti původní úpravě je tato hranice v současné době nižší, nicméně dle mého názoru by tento zákon mohl od stanovení takovéto hranice upustit úplně. Myslím si, že pokud by tato zákonná hranice stanovena nebyla, přispělo by to k snadnější realizaci tohoto institutu přímé demokracie alespoň na místní úrovni.

Závěr mé bakalářské práce je věnován třem ukázkám místních referend, která proběhla na území České republiky. Všechna tato referenda splňovala zákonnou podmínku o spodní hranici počtu hlasujících oprávněných osob. Ve dvou z těchto referend však větší míra obyvatel hlasovala odpovědí „ne“, a tak se otázky položené v těchto referendech nerealizovaly.

Během zpracovávání mé bakalářské práce jsem pracovala s řadou právních předpisů, odborné literatury, ale i s internetovými zdroji. Vypracování této bakalářské práce pro mě bylo velmi přínosné a obohacující, neboť se jedná o institut, kterého se mohu během mého života v obci aktivně účastnit. Věřím, že obsah mé práce splnil její cíl a všem jejím čtenářům rozšířil jejich znalosti v okruhu nejen komunální politiky.

11 Resumé

The title of my bachelor thesis is Local Referendum. The main goal of my bachelor thesis is to explain to the readers the concept and all the circumstances related to this term. This bachelor thesis consists of seven chapters.

The first chapter is dedicated to the concept of democracy. Democracy is, in my opinion, a very important element and we can be grateful to have it. The second chapter focuses on the history of direct democracy, first in general and then specifically on the historical development of referendums. The third chapter is dedicated to the concept of territorial self-government. The fourth chapter then deals with the legal regulation of referendums in the Czech Republic, specifically regional referendums and referendums on the accession of the Czech Republic to the European Union. The next chapter is focused on the foreign legal regulation of referendums, in order for the reader to compare the various regulations. This following chapter is the most important chapter of my bachelor thesis and it consists of the local referendum. This chapter contains all the important aspects related to local referendums. The last chapter shows how three selected local referendums were conducted in practice.

I hope that my bachelor thesis has fulfilled its goal and enriched its readers with all the necessary information.

12 Seznam použitých zdrojů

12.1 Seznam použité literatury

BALÍK, Stanislav. Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky. Politologie (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2908-4.

ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Jan ČOPÍK. Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]. Praha: Grada, 2010. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-3061-5.

FIALA, Petr a PITROVÁ, Markéta (ed.). Evropská referenda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-051-9.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

KLÍMA, Karel. Státověda. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-296-7.

KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 3. vydání. Beckovy právnické učebnice. 2023. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-919-8.

KOPECKÝ, Martin. Zákon o místním referendu: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-280-1.

PAVLÍČEK, Václav a JIRÁSKOVÁ, Věra. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-506-7

PECHANEC, Pavel. Přímá demokracie v České republice. Právni monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1.

PODHRÁZKÝ, Milan. Přehled judikatury ve věcech voleb, referend a politických stran. Přehledy judikatury (ASPI). Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-291-4.

ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). Přímá demokracie. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2016. ISBN 978-80-210-8351-6.

ŠPOK, Radomír. Místní referenda v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006. ISBN 80-86993-01-9.

12.2 Právní předpisy a další legislativní zdroje

Ústava ČR zákon č. 1/1993 Sb.

Vládní návrh ústavního zákona o celostátním referendu a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (ústavní zákon o celostátním referendu)

Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Listina základních práv a svobod [online]. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

Evropská charta místní samosprávy č. 181/1999 Sb.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Zákon o obcích č. 128/ 2000 Sb.

Zákon o krajích č. 129/2000 Sb.

Zákon č. 133/ 2000 Sb., o evidenci obyvatel.

Soudní řád správní č. 150/2002

Zákon o místním referendu č.22/2004 Sb.

Zákon č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád

Zákon o krajském referendu a o změně některých zákonů č.118/2010

Vládní návrh ústavního zákona o celostátním referendu z roku 2015, důvodová zpráva [online]. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z:
<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=115270>

12.3 Internetové zdroje

Demokratický proces v České republice [online]. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://pehe.cz/1996/11/29/demokraticky-proces-v-ceske-republice/>

Epravo – celostátní referendum [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/celostatni-referendum-32310.html>

Evropská komise [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/o-nas/ceska-republika-v-eu_cs

Evropský parlament [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/159/spolecna-bezpecnostni-a-obranna-politika>

MIKEŠ, Vladimír a Jaroslav RYTÍŘ. Referendum a zastupitelská demokracie [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z: <https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/e2f2ff9133db9a79727d59632697f1540572171c.pdf>

Ministerstvo vnitra ČR – volby [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx>

Ministerstvo vnitra, občanské aktivity [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: MINISTERSTVO VNITRA, OBČANSKÉ AKTIVITY

Nejvyšší správní soud [online]. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/rozhodovaci-cinnost/pruvodce-rizenim/pruvodce-rizenim/opravne-prostredky-proti-rozhodnuti-spravnich-soudu>

Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

Obec Kalek [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.obeckalek.cz/>

Protivanovský zpravodaj [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.protivanov.com/file.php?nid=3828&oid=5244680>

Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demokracie_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Demokracie_(MSgS))

Transparency international , Místní referendum v Trubíně [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/mistni-referendum-v-trubine/>

Tvoříme Evropu [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://tvorimeevropu.cz/2022/06/02/dansko-v-referendu-schvalilo-posileni-bezpecnostni-spoluprace-s-eu/>

Úřední deska městyse Protivanov [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné z: <https://www.protivanov.com/uredni-deska?filesRenderer-objectId=5222080&id=185&action=detail&do=filesRenderer-download>

Zápis místní komise o výsledku hlasování v místním referendu konaném dne 23. a 24. září 2022 v Kalku [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z:
https://www.obeckalek.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah984_2.pdf&original=Zapis_o_vysledku_hlasovani_v_mistnim_referendu_mistni_komise.pdf

12.4 Ostatní zdroje

Zápis ze zasedání zastupitelstva obce Trubín poskytnutý starostou obce

12.5 Seznam použitých tabulek a grafů

- 1) Tabulka odkazující na procento potřebných podpisů závislý na počtu obyvatel. Zdroj: Zákon o místním referendu § 8 odst. 2

do 3000 obyvatel	30 % oprávněných osob
do 20 000 obyvatel	20 % oprávněných osob
do 200 000 obyvatel	10 % oprávněných osob
nad 200 000 obyvatel	6 % oprávněných osob

- 2) Tabulka zobrazující počet uskutečněných místních referend za uvedené roky k datu 29.2.2024. Zdroj: Občanské aktivity: Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx>

